

من با دیگران ارتباط برقرار می‌کنم

پاسخ‌ها

(۱) گوینده: یعنی کسی که صحبت می‌کند.

(۲) شنونده: یعنی کسی که گوش می‌دهد.

به حرف‌های او دقت و توجه کنیم.

کلام گوینده را قطع نکنیم.

به گوینده نگاه کنیم.

گاهی با تکان دادن سر یا سؤال کردن، گوینده را تشویق

کنیم که به صحبت خود ادامه دهد.

به شنونده نگاه کنیم.

با صدای مناسب صحبت کنیم.

منظور خود را روشن و واضح بیان کنیم.

زمانی مناسب را برای حرف زدن با دیگران انتخاب کنیم.

از کلمات مؤدبانه استفاده کنیم.

حریم شخصی هر فرد محدوده‌ای است که هیچ کس نباید

بدون اجازه و رضایت او وارد آن شود.

ما در حین گفت‌وگو بعضی از چیزها را بدون صحبت کردن

و با حرکات سر و صورت به دیگران منتقل می‌کنیم. به

این نوع ارتباط، ارتباط غیر کلامی می‌گویند.

گفت‌وگو

پرسش‌های مثل

۱. هر گفت‌وگو چند طرف دارد؟ نام ببرید و

توضیح دهید.

۲. وقتی کسی با ما صحبت می‌کند، باید به چه

تکانه توجه کنیم؟

۳. در هنگام صحبت کردن با دیگران، لازم

است به چه مواردی توجه کنیم؟

۴. حریم شخصی یعنی چه؟

۵. ارتباط غیر کلامی را تعریف کنید.

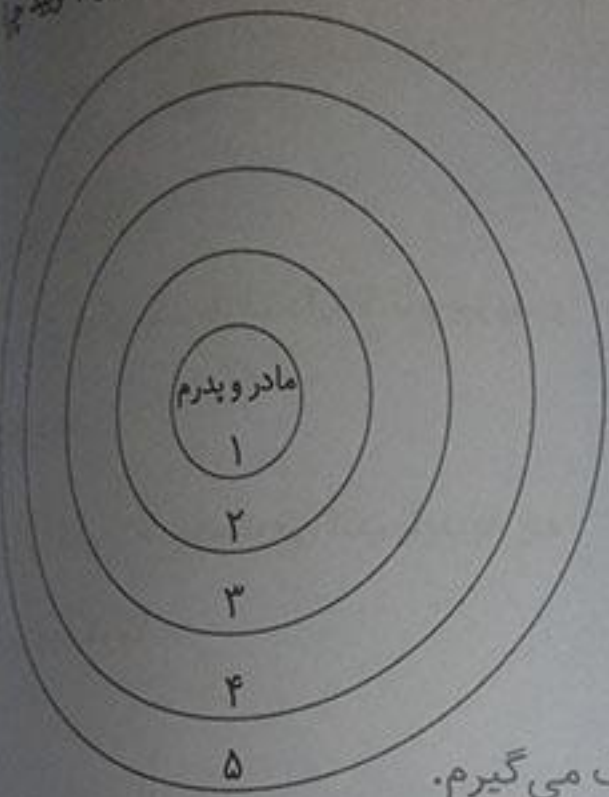
۶. مهم‌ترین راه ارتباط انسان‌ها با یکدیگر

است.

فعالیت

۱) با راهنمایی معلم، نام افرادی را که با آنها ارتباط دارید به ترتیب اهمیت بنویسید. سپس بگویید هر یک از این روابط برای شما اهمیت دارد. چرا این ارتباط برای من مهم است؟

۱- مادر و پدر:

چون آن‌ها را دوست دارم و در تمام مراحل زندگی خود افکار، احساسات و خواسته‌های خود را با آن‌ها در میان می‌گذارم.

۲- خواهر و برادر:

چون با آن‌ها بازی می‌کنم و در کارهای خود از آن‌ها کمک می‌گیرم.

۳- پدر بزرگ و مادر بزرگ:

چون خیلی مهربان هستند و تجربه‌های خود را در اختیار ما می‌گذارند.

۴- عمه، خاله، عمو و دایی:

چون آن‌ها از آشنایان نزدیک پدر و مادرم هستند و همیشه در شادی‌ها و غم‌ها شریک ما هستند و بار بار آمد با آنها ارتباط برقرار کرده و احساس تنهایی نمی‌کنم.

۵- دوستان:

چون آن‌ها هم‌بازی من هستند و می‌توانم با آن‌ها در رابطه با موضوعات مختلف صحبت و همفکری کنم.

فعالیت

۳

برای هر یک از موقعیت‌های زیر، جمله‌ای مؤدبانه و محترمانه بنویسید.

فهیمة روی پیشخوان کتابخانه مجله‌ای را می‌بیند. دوست دارد آن را بردارد و ورق بزند. پس به خانم کتابدار می‌گوید: خانم کتابدار عزیز ممکن است اجازه دهید من از مجله‌ی روی میز استفاده کنم؟
 رضا دارد با عموش صحبت می‌کند. ناگهان تلفن زنگ می‌زند. رضا می‌خواهد به تلفن جواب بدهد. پس عموش می‌گوید: عمو جان ببخشید صحبت شما را قطع می‌کنم، با اجازه‌ی شما تلفن را جواب می‌دهم.

امین در اتوبوس نشسته است که پیرمردی وارد می‌شود. امین از روی صندلی بلند می‌شود و جای خود را به او می‌دهد. پیرمرد از امین تشکر می‌کند. امین در جواب می‌گوید: خواهش می‌کنم پدر جان، بفرمایید.
 یک تفریح است. آزاده در حیاط مدرسه دارد به طرف دوستش می‌دود که ناگهان تنه‌اش به یکی از دانش‌آموزان کلاس دوم برخورد می‌کند. به او می‌گوید: دوست عزیز معذرت می‌خواهم، حواسم نبود!
 ۱ در هر یک از موقعیت‌های زیر، کدام اصل گفت‌وگو رعایت نمی‌شود؟ جای خالی را پر کنید.

انتخاب زمان مناسب گفت‌وگو

حفظ حریم شخصی

قطع نکردن حرف گوینده

دقت و توجه به سخنان

«ناهد از موضوعی ناراحت است و با دوستش صحبت می‌کند.»

«بهش مدام کتابش را ورق می‌زند و به آن نگاه می‌کند.»

دقت و توجه به سخنان

«پدر مرضی مشغول تعمیر اتومبیلش است.»

«پدر مرضی دارد ماجرای بازی فوتبال با بچه‌ها را برای او تعریف می‌کند.»

انتخاب زمان مناسب گفت‌وگو

«سهم سوالی طرح کرده و سوسن در حال پاسخ دادن به آن است.»

یکی از دانش‌آموزان مرتباً بدون اجازه گرفتن، پاسخ‌های صحیح را بیان می‌کند.»

قطع نکردن حرف گوینده

«حسن از هم‌کلاسی‌اش سؤال می‌کند: آیا پدرت به تو به اندازه‌ی برادر بزرگت پول توجیبی می‌دهد؟»

حفظ حریم شخصی

صفحه‌ی ۶ کتاب درسی

شماره گذاری کنید.

۷- عصبانیت

۶- اخم

۵- اندوه

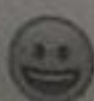
۴- تعجب

۳- شادی

۲- خجالت

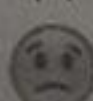
(۴)

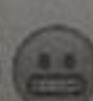
(۳)

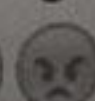
(۲)

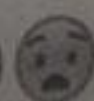
(۵)

(۷)

(۶)

(۱)

پرسش‌های من

۱. احساسات خوشایند و ناخوشایند چه تأثیری در ما دارند؟

۲. احساس شادی چگونه در ما ایجاد می‌شود؟

۳. ما در چه مواقعی احساس ناراحتی و اندوه می‌کنیم؟

۴. چه راه‌هایی برای برطرف کردن احساس غم وجود دارد؟

احساسات خوشایند در ما تأثیر خوبی می‌گذارند و ما آنها را دوست داریم. اما احساسات ناخوشایند را دوست نداریم و می‌خواهیم از آنها دور باشیم.

شادی احساسی است که هم خود ما می‌توانیم آن را در خودمان به وجود بیاوریم و هم دیگران می‌توانند با انجام دادن کارهایی این احساس را در ما ایجاد کنند.

گاهی رفتارهای دیگران ما را اندوهگین می‌کند و گاهی نیز خود ما با کارهایی که انجام می‌دهیم باعث ناراحتی خودمان می‌شویم.

وقتی دچار غم و اندوه می‌شویم:

- دعا کنیم و از خداوند بزرگ برای برطرف شدن اندوهمان کمک بگیریم.

- به خودمان دلداری بدهیم؛ به خود بگوییم که احساس غم طبیعی است اما همیشگی نیست و من می‌توانم بار غم شاد باشم.

- درباره‌ی علت اندوه خود فکر کنیم و راهی برای برطرف کردن آن پیدا کنیم.

- از بزرگ‌ترها (بدر و مادر، معلم، مشاور، مدرسه، پدر و ...) کمک بگیریم و با آنها صحبت و مشورت کنیم.

- درباره‌ی احساس اندوه خود بنویسیم یا نقاشی کنیم.
- با انجام دادن کارهای شاد و سرگرم کننده با کمک به دیگران، کم‌تر به ناراحتی خود فکر کنیم.

دو نوع: ترس به‌جا و ترس نابه‌جا

ترس احساسی طبیعی و عادی است که در انسان و دیگر جانوران وجود دارد. خداوند این نوع ترس را برای مقابله با خطر در وجود جانداران قرار داده است. مانند ترس از حیوانات درنده و موزی، ترس از بلندی و ترس از صداهای وحشتناک و مهیب

ترس از تاریکی اتاق یا خانه، ترس از امتحان، ترس از موجودات خیالی مثل غول و هیولا، ترس از آمبول و رفتن به دندانپزشکی و ترس از دست دادن نزدیکان

ابتدا چیزی را که از آن می‌ترسیم و همچنین درجه یا میزان ترس خود را مشخص کنیم. بعد با خود فکر کنیم که آیا ترسمان، بجا است یا نه، و علت آن چیست.

سپس با بزرگ‌ترها (پدر و مادر، معلم، مشاور مدرسه و ...) درباره‌ی ترس خود مشورت کنیم و از آن‌ها کمک بگیریم. ممکن است نتوانیم ترس خود را یکباره از بین ببریم، بلکه باید کم‌کم و به مرور زمان با پدیده‌ای که ما را می‌ترساند، روبه‌رو شویم تا ترسمان بریزد.

در موقع روبه‌رو شدن با چیزی که ما را می‌ترساند، از نام و یاد خدا کمک بگیریم.

درباره‌ی ترس خودمان با دیگران صحبت کنیم یا چیزی را که از آن می‌ترسیم، نقاشی کنیم.

چه نوع ترس داریم؟ نام ببرید.

ترس به‌جا، چه نوع ترسی می‌باشد؟ چند نام ببرید.

بند نمونه «ترس نابه‌جا» نام ببرید.

با ترس‌هایمان چگونه برخورد کنیم؟

تعالیبت

۱ هر یک از موقعیت‌های زیر چه احساسی را در شما به وجود می‌آورد؟

- الف- دوست صمیمی‌تان می‌خواهد از محله‌ی شما برود و در جای دیگری زندگی کند. (ناراحتی)
- ب- در حال تماشای فیلم مورد علاقه‌تان هستید که برادرتان شبکه را عوض می‌کند. (ناراحتی)
- پ- در حال رفتن به خانه هستید. در یک کوچه‌ی خلوت ناگهان صدای انفجار ترقه به گوشتان می‌خورد. (ترس)
- ت- معلم به خاطر تلاش‌هایتان به شما، جایزه‌ی خوبی داده است. (شادی)

تعالیبت

۲ فکر کنید و جدول را کامل کنید.

مثال: دیدن برنامه‌ی کودک

دیدن پدر و مادرم

دیدن پرواز پرنده‌گان در آسمان

دیدن دوستان خود در پارک و بوستان

چیزهایی که دیدن آن‌ها مرا شاد می‌کند.

مثال:

شنیدن صدای پدر و مادرم

شنیدن موسیقی مورد علاقه‌ام

شنیدن صدای امواج دریا

چیزهایی که شنیدن آن‌ها مرا شاد می‌کند.

مثال:

انجام دادن تکالیف مدرسه‌ام

کمک کردن در کارها به پدر و مادرم

ورزش کردن و کتاب خواندن

کارهایی که انجام دادن آن‌ها مرا شاد می‌کند.

مثال:

سلامتی پدر و مادرم

بازی کردن

گردش و تفریح با دوستان و خانواده

تماشای کارتون‌های مورد علاقه‌ام

موضوعاتی که وقتی به آن‌ها فکر می‌کنم، شاد می‌شوم.

الف- در هر یک از موقعیت‌های زیر اگر افراد نترسند، چه اتفاقاتی ممکن است بیفتد؟ توضیح دهید.
 - تکی دستش را در لانه‌ی زنبور فرو ببرد.

ب- دست او را نیش می‌زند و ممکن است جانش را به خطر بیندازد.

ج- صید خواهد با تشویق دوستش از یک جای بلند بپرد.

د- سکی است در اثر پریدن دست و پایش بشکند یا باعث مرگش شود.

ه- زنی در وسط خیابان بدود یا روی ریل راه‌آهن بایستد.

و- سکن است تصادف اتفاق بیفتد و اتومبیل یا قطار به آن فرد برخورد کند و موجب مرگش شود.

ز- دانش‌آموزی در خیابان به حرف فرد غریبه‌ای گوش بدهد و همراه او برود.

ح- سکن است آن فرد غریبه او را با خود به جای خطرناکی ببرد و اتفاقات ناگواری برای او بیفتد.

۱- آیا در موقعیت‌های بالا، ترس به جاست؟ چرا؟

۲- چون اگر نترسد، جانش به خطر می‌افتد.

۳- به نظر شما، آیا کسی که ترس به جا دارد، ترسو است؟ چرا؟

۴- چون او احتیاط می‌کند و با این کار، سلامت و جان خود را به خطر نمی‌اندازد.

همدلی با دیگران

پرسش‌های من

۱. وقتی کسی غمگین است، چه کارهایی می‌توانیم برای او انجام دهیم؟

۲. همدلی یعنی چه؟

۳. جمعیت هلال احمر چگونه و در چه مواقعی به مردم کمک می‌کند؟

۴. وظیفه‌ی سازمان انتقال خون چیست؟

۱- دوستانه کنار او بنشینیم.

۲- از او در مورد احساسی که دارد، سؤال کنیم.

۳- به حرف‌های او خوب گوش دهیم و به او نشان دهیم که احساس او برای ما مهم است و او را می‌فهمیم.

۴- از او بپرسیم که آیا می‌توانیم برایش کاری انجام دهیم
همدلی یعنی این که فرد بتواند احساسات، رفتار و شرایط دیگران را درک کند و خودش را به جای او بگذارد.

در حوادثی مانند سیل، زلزله و تصادف‌های رانندگی به مردمی که خانه و وسایل خود را از دست داده‌اند یا مجروح شده‌اند کمک می‌کند و به آن‌ها غذا، لباس و دارو می‌رساند
گرفتن خون از داوطلبان و انتقال آن به درمانگاه‌ها و بیمارستان‌ها

فعالیت

۱. موقعیت‌های زیر را بخوانید و بگویید در هر موقعیت چه کارهایی می‌توانیم انجام دهیم تا دیگری احساس بهتری پیدا کند.

الف- زنگ نقاشی است و دوست شما بسته‌ی مدارنگی بسیار باارزشی را که دیشب خریده، گم کرده است.

ب- برادر کوچک شما از تاریکی می‌ترسد و گریه می‌کند.

ت- یکی از هم‌کلاسی‌های شما در مسابقه‌ی ورزشی مقام اول را به دست آورده است.

پدرتگ نفریح است و بچه‌ها در حال خوردن خوراکی‌هایشان هستند. خوراکی یکی از هم‌کلاسی‌ها قبل از اینکه شروع به خوردن کند، روی زمین می‌افتد و دیگر قابل خوردن نیست.

پدرتگ نقاشی است و دوست شما بسته‌ی مدارتگی بسیار باارزشی را که دیشب خریده، گم کرده است. با صحبت می‌کنیم تا آرام شود سپس با آرامش به دنبال بسته‌ی مدارتگی می‌گردیم. برادر کوچک شما از تاریکی می‌ترسد و گریه می‌کند.

با همراه شویم و به اتاق تاریک او می‌رویم تا از نزدیک اتاق را ببیند.

پدرتگ نفریح است و بچه‌ها در حال خوردن خوراکی‌هایشان هستند. خوراکی یکی از هم‌کلاسی‌ها قبل از اینکه شروع به خوردن کند، روی زمین می‌افتد و دیگر قابل خوردن نیست. خوراکی خود را با او تقسیم کرده و با هم می‌خوریم.

شیکی از هم‌کلاسی‌های شما در مسابقه‌ی ورزشی مقام اول را به دست آورده است.

با داشتن یک دسته گل به او تبریک می‌گوییم و برای او آرزوی موفقیت در مراحل بعدی می‌کنیم.

من عضو گروه سلامتیم

پرسش‌های من

۱. گروه را تعریف کنید.

۲. اعضای یک گروه در چه مواردی با هم مشورت می‌کنند؟

۳. برای اینکه در گروه عضو مؤثری باشیم، چه کارهایی باید انجام دهیم؟

۴. همفکری و مشورت چه فایده‌ای دارد؟

۵. «شورا» یعنی چه؟

۶. هدف از تشکیل شورای دانش‌آموزی چیست؟

۷. انتخابات شوراهای دانش‌آموزی در نیمه‌ی اول هر سال در مدارس ایران برگزار می‌گردد.

گروه از تعدادی افراد تشکیل می‌شود که فعالیت‌های مشترکی دارند و برای رسیدن به هدفی مشترک با هم ارتباط برقرار می‌کنند.

در تصمیم‌گیری‌ها، وضع مقررات و قوانین برای فعالیت‌ها و تقسیم کار بین خودشان

- ۱- وظایف خود را بشناسیم و به‌خوبی انجام دهیم
- ۲- باهم مهربان و همدل باشیم و به یکدیگر کمک کنیم
- ۳- نظم و مقررات را رعایت کنیم.
- ۴- به یکدیگر احترام بگذاریم و در انجام کارها مشورت و همفکری کنیم.

باعث می‌شود که ما بتوانیم از افکار و نظرات دیگران استفاده کنیم.

یعنی گروهی از افراد که برای انجام دادن کاری با یکدیگر مشورت می‌کنند.

این است که مسئولان مدرسه از نظرات و نیازهای دانش‌آموزان درباره‌ی مسائل درسی و امور مربوط به مدرسه آگاه شوند و در کارهای مدرسه از مشارکت آنان استفاده کنند.

آبان ماه

صفحه ۱۶ کتاب درسی

صفحه ۱۷ کتاب درسی

هر گروه مشغول انجام دادن چه فعالیتتی است؟
 بازی کردن / فوتبال بازی کردن / ساختن کار دستی
 به نظر شما، افراد هر یک از این گروه‌ها چه هدف
 مشترکی دارند؟ تلاش و همکاری برای رسیدن به موفقیت

کدامیک از موارد زیر، «گروه» نیستند؟ چرا؟
 دانش‌آموزانی که به یک اردو می‌روند.

برای که در یک فروشگاه بزرگ مشغول خریدند.

ایه نیستند، چون هدف مشترکی ندارند و هرکدام نیاز خاص خود را دارند.

بیماری که در مطب یک پزشک منتظر نشسته‌اند.

ایه نیستند، چون هدف مشترکی ندارند و باهم مشورت و هم‌فکری نمی‌کنند.

دانش‌آموزانی که یک روزنامه‌ی دیواری تهیه می‌کنند.

صفحه ۱۹ کتاب درسی

الف) به نظر شما، نماینده‌ی دانش‌آموزان در شورای دانش‌آموزی چه خصوصیتی باید داشته باشد؟
 نسبت به مسائل درسی و امور مدرسه آگاه باشد.

ب) به نظرات دیگران احترام بگذارد و در کارها مشورت کند.

ج) در کارهای مدرسه از مشارکت دیگران استفاده کند.

د) عادل و صادق باشد.

با نظرات شما از نماینده و شورا چیست؟

مشکلات و مسائل دانش‌آموزان و مدرسه را در شورا مطرح کند.

برای رفع مشکلات از همفکری دیگران استفاده کند و پی‌گیر حل مسائل باشد.

جمعیت ایران

پایان

پرسش‌های متن

به مجموعه‌ی افرادی که در یک‌جا زندگی می‌کنند جمعیت می‌گویند.

۱. جمعیت را تعریف کنید.

اگر تعداد افرادی که متولد می‌شوند از تعداد افرادی که می‌میرند بیشتر باشد، جمعیت افزایش می‌یابد.

۲. جمعیت چگونه افزایش می‌یابد؟

بیش از ۷۵ میلیون نفر

۳. در حال حاضر، جمعیت کشور ما چند نفر است؟

چون در این ناحیه آب و هوای مساعد، باران کافی و خاک حاصل‌خیز موجب رونق کشاورزی شده است.

۴. چرا ناحیه‌ی کناره‌ی دریای خزر با وجود وسعت کم، جمعیت زیادی را در خود جای داده است؟

تهران و اطراف آن

۵. پرجمعیت‌ترین جای کشور کجاست؟

به دلیل پایتخت بودن و وجود اداره‌ها، دانشگاه‌ها و کارخانه‌ها

۶. چرا تهران جمعیت زیادی را در خود جای داده است؟

به دلیل بارندگی کم، زمین‌های شور و خاک نامناسب

۷. چرا نواحی داخلی ایران بسیار کم‌جمعیت یا خالی از جمعیت است؟

به دلیل آب و هوای معتدل، خاک آبرفتی و وجود معدن‌های مختلف

۸. چرا در نواحی کوهپایه‌ای رشته‌کوه‌های البرز و زاگرس و کوه‌های آذربایجان و خراسان تعداد زیادی شهر و روستای پرجمعیت به وجود آمده است؟

اجرت یعنی چه؟

یعنی این که مردم برای زندگی یا کار از جایی به جای دیگر بروند.

دو دلیل افزایش جمعیت یک مکان را نام

- ۱- تولد بیش تر از مرگ
- ۲- مهاجرت

افزایش جمعیت در کشور ما چه خوبی هایی

- ۱- نیروی بیش تر برای کار و پیشرفت کشور
- ۲- نیروی زیاد برای دفاع از کشور
- ۳- داشتن خواهر و برادر بیشتر برای داشتن هم بازی و کمک به یک دیگر

چرا در برخی نواحی ایران جمعیت بیش تر

چون آب و هوا و شرایط محیطی در همه جا یکسان نیست و در جاهایی که آب و هوا مساعد، خاک مناسب و باران کافی و وجود داشته باشد جمعیت بیش تر و در مناطقی که بارندگی کم و خاک نامناسب باشد جمعیت کم تر است.

در برخی جمعیت کم تر است؟

صفحه ۲۴ کتاب درسی

تفاوت

با توجه به نقشه صفحه ۲۵ کتاب درسی، از ناحیه ۲ و ۳ چند شهر مثال بزنید.

ناحیه ۲: ساری - رامسر - رشت

ناحیه ۳: لرستان - شهرکرد - همدان

هر چه از ناحیه مرکزی ایران به سمت کوهپایه های البرز و زاگرس پیش برویم، تعداد شهرها و روستاهای جمعیت، بیشتر می شود یا کمتر؟ چرا؟

تعداد شهرها و روستاها بیشتر می شود، چون بارش برف و باران در آن جا زیاد است و آب به مقدار کافی وجود دارد. خاک آبرفتی و حاصلخیز و هوا معتدل می باشد.

مقاله

به تصویرهای (صفحه ۲۶ کتاب درسی) دقت کنید و پاسخ دهید.

۹ الف) چه عواملی ممکن است موجب شود که مردم یک مکان را ترک کنند و به جای دیگری مهاجرت

کنند؟ خشکسالی، کمبود آب، کمبود درآمد و جنگ

ب) چه عواملی باعث می شود مردم مهاجر به یک مکان جذب شوند؟

شغل های بیش تر، درآمد بیش تر، فروشگاه های بزرگ، بیمارستان مجهز و دانشگاه

پ) چه عواملی ممکن است موجب شود که مردم محل زندگی خود را ترک و به جای دیگری مهاجرت کنند؟

۱- نبودن امکانات کافی از جمله دانشگاه، بیمارستان، فروشگاه های بزرگ و اماکن تفریحی

۲- نبودن شغل کافی

۳- کمبود یا نبود تکنولوژی های پیشرفته روز مثل اینترنت

۴- شرایط آب و هوایی نامساعد

۱۰ اگر جمعیت ناحیه ی الف نخواهد به سرزمین ب مهاجرت کند، چه کارها و برنامه هایی باید اجرا شود؟

در همان جا بماند؟ دو پیشنهاد بدهید.

الف) امکانات سرزمین «ب» از جمله دانشگاه، بیمارستان و فروشگاه های بزرگ در سرزمین «الف» فراهم شود.

ب) در سرزمین «الف» مشکل کمبود آب و خشکسالی با زدن سد و یا لوله کشی آب برطرف شود.

پاسخ‌ها

پرسش‌های من

چون شور است.

چرا آب دریاها و اقیانوس‌ها برای آشامیدن، کشاورزی و کشاورزی مناسب نیست؟

از آب حاصل از برف و باران

آنان آب شیرین مورد نیاز خود را از کجا به دست می‌آورند؟

دو بخش، الف) رودها؛ بخشی از آب حاصل از برف و باران روی زمین جاری می‌شود و رودها را به وجود می‌آورد.

منابع برف و باران در زمین به چند بخش تقسیم می‌شود؟ نام ببرید و توضیح دهید.

ب) آب‌های زیرزمینی؛ بخشی از آب حاصل از برف و باران به داخل زمین فرو می‌رود و آب‌های زیرزمینی را تشکیل می‌دهد.

آنان چیست؟

یک تونل زیرزمینی است که آب در آن خودبه‌خود از مناطق پر آب به نواحی کم‌آب، جاری می‌شود.

چرا میزان تبخیر و آلودگی آب قنات بسیار کم است؟

چون از زیر زمین عبور می‌کند.

چشمه چگونه به وجود می‌آید؟

گاهی در بعضی نواحی، آب‌های زیرزمینی خودبه‌خود به سطح زمین راه پیدا می‌کنند و چشمه را به وجود می‌آورند.

آتش‌نور رودهای ایران از کجا سرچشمه می‌گیرند؟

از رشته‌کوه‌های بلند البرز و زاگرس یا کوه‌های پراکنده‌ی داخلی

آب رودهای ایران به کجا می‌ریزند؟

پس از عبور از دشت‌ها، جلگه‌ها، روستاها و شهرها به دریای خزر، خلیج فارس و دریای عمان یا دریاچه‌های داخلی می‌ریزند.

چون بارندگی در ایران کم است و علاوه بر آن بعضی از رودها به دلیل عبور از نمک‌زارها شورند و نمی‌توان آن‌ها استفاده کرد.

در هنگام تابستان و با شروع فصل گرما خشک‌ترین منبع آب شیرین هستند.

- ۱- مهم‌ترین منبع آب شیرین هستند.
- ۲- زیستگاه بسیاری از ماهی‌ها و جانوران آبی و پرندگانی مهاجرند.

چاه - قنات

کم‌تر از ۲۵۰

ساختن سد

چرخ‌های آبی (توربین)

- ۱- ریختن سم و کودهای شیمیایی زمین‌های کشاورزی در آب
- ۲- ورود فاضلاب خانه‌ها به آب
- ۳- ریختن زباله‌ها در آب
- ۴- ریختن زباله‌های بیمارستان در آب
- ۵- وارد شدن زباله‌های صنعتی و نفت کارخانه‌ها به آب

۹. چرا بیش‌تر رودهای ایرانی فصلی و موقتی هستند؟

۱۰. ویژگی رودهای فصلی و موقتی چیست؟

۱۱. رودها چه نقشی در زندگی ما دارند؟

۱۲. مردم برای استفاده از آب‌های زیرزمینی یا حفر می‌کنند.

۱۳. میزان متوسط بارندگی سالانه در ایران میلی‌متر است.

۱۴. یکی از راه‌های ذخیره‌ی آب، روی رودهاست.

۱۵. از انرژی ذخیره شده‌ی آبی که پشت سد جمع می‌شود، به کمک برق تولید می‌کنند.

۱۶. چه عواملی موجب آلودگی آب می‌شود؟ توضیح دهید.

صفحه ۲۷ کتاب درسی

- ۱ فرض کنید یک روز از صبح تا شب در محل زندگی تان، آب نباشد. چه مشکلاتی برای شما و اعضای خانواده تان پیش می آید؟ به طور گروهی هم فکری کنید و فهرست مشکلات را در کلاس بخوانید. برای پختن غذا، شستن، حمام کردن و نظافت، شست و شوی لباس ها و ظروف و مواد غذایی دچار مشکل می شویم.
- ۲ در کتاب مطالعات اجتماعی سال چهارم خواندید که در گذشته های دور، مهم ترین تمدن ها در کنار رودها موجود آمدند. چرا؟ چون انسان ها برای زندگی خود نیاز به آب دارند.

صفحه ۲۸ کتاب درسی

- ۱ به تصویر صفحه ۲۵ کتاب درسی توجه کنید و مراحل تشکیل رود را توضیح دهید. وقتی باران می بارد و آب روی کوه ها آب می شود، این آب روی زمین جاری می شود. از جاری شدن این آب ها، جویبار بوجود می آید. این جویبارها در یک جا به هم می پیوندند و از به هم پیوستن آن ها رود تشکیل می شود.
- ۲ چرا نواحی کوهستانی برای ما اهمیت دارند؟
- ۳ چرا بارش باران و برف در این نواحی زیاد است و آب زیادی از این طریق برای ما فراهم می شود.
- ۴ کاربرد گی شماره ۴ را در کلاس انجام دهید.

کاربرد گی شماره ۴: تشکیل یک رود

تف - جای هر یک از موارد زیر را بر روی تصویر با شماره مشخص کنید:

۱- سرچشمه ی رود

۲- جویبار

۳- رود

۴- دهانه ی رود

۵- دریا

۶- زمین های زراعی

۷- دریاچه

۸- روستا

ب- به نظر شما مردم روستا برای استفاده‌ی بهتر از آب چه کارهایی می‌توانند انجام دهند؟ به ما پیشنهاد دهید.

- ۱- از آبیاری قطره‌ای برای آبیاری زمین‌های خود استفاده کنند.
- ۲- برای مصارف غیرضروری از آب چاه یا قنات استفاده کنند.
- ۳- از آلوده شدن آب‌ها جلوگیری کنند.

فَعَالِيَت

نقشه خوانی

با توجه به نقشه‌ی پراکندگی رودهای ایران به پرسش‌ها پاسخ دهید.

- ۱ کدام رود به خیلج فارس می‌ریزد؟ اروند رود
- ۲ کدام رودها به دریاچه‌ی ارومیه می‌ریزند؟ تلخه رود، زرینه رود و سیمینه رود
- ۳ آبی که مردم شهر تهران مصرف می‌کنند، از کدام رودها تأمین می‌شود؟ جاجرود و رود کرج
- ۴ سه رود را که به دریای خزر می‌ریزند، نام ببرید. سفید رود، رود چالوس و رود گرگان
- ۵ رودهای کارون و زاینده‌رود از کدام شهرها عبور می‌کنند؟ کارون از اهواز و زاینده رود از اصفهان
- ۶ سفید رود از به هم پیوستن کدام رودها به‌وجود آمده است؟ شاهرود و قزل اوزن

فَعَالِيَت

۷ روستانشینان از آب رودها برای چه کارهایی استفاده می‌کنند؟ آبیاری زمین‌های کشاورزی، شست‌وشو، آشامیدن، پخت و پز و ...

۸ شهرنشینان از آب رودها برای چه کارهایی استفاده می‌کنند؟ آشامیدن، شست‌وشو، پخت و پز و ...

فَعَالِيَت

۱۱ چرا آب بعضی از رودهای کشور ما برای کشاورزی مناسب نیست؟ به دلیل عبور از نمکزارها، آب آنها شور است و برای کشاورزی مناسب نیستند.

پیش‌شکلی مثل

صفت را تعریف کنید.

پاسخ‌ها

هر کارخانه‌ای برای تولید کالا به مواد اولیه نیاز دارد. این مواد اولیه را به کارخانه می‌برند. در کارخانه، کارگران به کمک ماشین‌آلات در آن‌ها تغییراتی به وجود می‌آورند و آن‌ها را به کالاهای مورد نیاز تبدیل می‌کنند. به این فعالیت «صنعت» می‌گویند.

پشم و پنبه

۱ برای تهیه نخ از کدام منابع طبیعی استفاده

می‌شود؟

مواد اولیه، سرمایه، نیروی کار، ماشین‌آلات و ابزار

۲ کارخانه‌ها برای تولید کالا به چه چیزهایی

نیاز دارند؟

کالاهایی که مردم آن‌ها را نمی‌خرند و از آن‌ها به‌طور مستقیم استفاده نمی‌کنند. از این کالاها در کارخانه‌های دیگر استفاده می‌شود.

۳ صنایع مادر چه کالاهایی تولید می‌کنند؟

کالاهایی که مردم آن‌ها را می‌خرند و به‌طور مستقیم مصرف می‌کنند یا مورد استفاده قرار می‌دهند.

۴ صنایع مصرفی چه کالاهایی تولید می‌کنند؟

نفت و گاز

۵ مواد اولیه برای تولید مواد شیمیایی در

کارخانه‌های پتروشیمی چیست؟

تولید رنگ، چسب، کود شیمیایی، لاستیک و مواد شوینده

۶ در کارخانه‌های پتروشیمی از مواد شیمیایی

برای تولید چه چیزهایی استفاده می‌شود؟

ماشین آلات و ابزار، دیگ بخار، جرثقیل و دستکش
مانند این‌ها

معادن آهن، سرب، روی و مس

کیف و کفش، قند و شکر، اتومبیل‌سازی

پتروشیمی، ذوب آهن و تولید فولاد، ماشین‌سازی

منابع طبیعی

صنایع مادر - صنایع مصرفی

تهران

اصفهان

یزد

سرچشمه‌ی کرمان

معادن‌ها

۸. در کارخانه‌های ماشین‌سازی چه چیزهایی
برای سایر کارخانه‌ها تولید می‌شود؟

۹. مواد اولیه‌ی کارخانه‌های ماشین‌سازی معمولاً
از چه معادنی تهیه می‌شود؟

۱۰. سه نمونه از صنایع مصرفی را نام ببرید.

۱۱. سه نمونه از صنایع مادر را نام ببرید.

۱۲. همه‌ی کالاهایی که از آن‌ها استفاده
می‌کنیم از ..... به دست می‌آیند.

۱۳. به‌طور کلی صنایع کارخانه‌ای به دو دسته‌ی
..... و ..... تقسیم می‌شوند.

۱۴. مهم‌ترین استان صنعتی ایران که بیش‌ترین
صنایع مصرفی را در خود جای داده است،
..... است.

۱۵. اولین کارخانه‌ی ذوب آهن ایران در
..... نزدیکی ..... ساخته شده است.

۱۶. سنگ آهن مورد نیاز کارخانه‌ی ذوب آهن
اصفهان از معادن آهن استان ..... تأمین
می‌شود.

۱۷. معدن مس ..... از بزرگ‌ترین
معادن مس دنیاست.

۱۸. صنایع مادر برای تولید کالا، مواد اولیه‌ی
خود را از ..... تأمین می‌کنند.

شماره‌ی شماره‌ی (۵) را در کلاس انجام دهید تا با «مواد اولیه» بیشتر آشنا شوید.

کار برگ شماره ۵: مواد اولیه کارخانه‌ها

کارخانه‌ها برای تولید کالاها به مواد اولیه‌ی مختلف نیاز دارند؟
 جدول زیر استفاده کنید و مواد اولیه‌ی مناسب را انتخاب و در ستون مربوط به آن بنویسید.

مواد اولیه

ورقه‌ی فلزی	چوب	فولاد
گوجه‌فرنگی	آرد	شیر
پارچه	پلاستیک	شیشه
زغال	پشم	نخ
کاغذ	چرم	مس

مواد اولیه	کالای تولید شده
گوجه‌فرنگی	رب گوجه‌فرنگی ←
آرد	ماکارونی ←
شیر	پنیر و ماست ←
چوب	کتاب ←
فولاد + پشم + ورقه‌ی فلزی + چرم + مس	خودرو ←
پشم	پتو ←
ورقه‌ی فلزی	قابلمه ←
چوب + زغال	مداد ←
شیشه	تنگ و لیوان ←
چوب + پارچه	مبلمان ←
پلاستیک	کیسه‌ی زباله ←
چرم	کیف ←

مطالعات اجتماعی

فعالیت

۲ کار برگه‌ی شماره (۶) را در کلاس انجام دهید.

کار برگه شماره ۶: عوامل تولید

نیروی کار: کارگران، کارمندان، مدیران، معاونان، مهندسان، نگهبانان، نظافتچی‌ها و ...

انرژی مورد نیاز: برق

مواد اولیه: پلاستیک، فولاد، چرم، چوب، شیشه و ...

سرمایه و ماشین آلات: ساختمان کارخانه، ۷ سالن تولید، ماشین آلات، پول برای خرید مواد اولیه و

دستمزد کارکنان

فعالیت

۴ چرا در اطراف شهرهای بزرگ، کارخانه‌های بیش‌تری تأسیس می‌شود؟ به خاطر وجود سرمایه و نیروی کار بیش‌تر و راحتی حمل و نقل کالاها به اطراف.

۵ معین کنید کدام صنایع زیر مصرفی و کدام مادر هستند.

(پتروشیمی) صنایع مادر	(فرش) صنایع مصرفی
(کفش) صنایع مصرفی	(قند و شکر) صنایع مصرفی
(فولاد) صنایع مادر	(پارچه‌بافی) صنایع مصرفی

۶ به نقشه‌ی پراکنندگی صنایع و معادن ایران توجه کنید. برای هر یک از صنایع دو شهر را نام ببرید.

پتروشیمی: اصفهان و شیراز

ذوب آهن: اصفهان و اهواز

ماشین‌سازی: اراک و تبریز

پاسخ‌ها

برای جابه‌جایی مردم و کالاها از مکانی به مکان دیگر به وسایلی که مردم و کالاها را جابه‌جا می‌کنند، وسایل حمل و نقل می‌گویند.

اتومبیل شخصی، تاکسی، اتوبوس، قطار شهری (مترو)، ون، موتورسیکلت و ...

این کالاها با وسایل حمل و نقل از راه‌های ارتباطی میان شهرها و روستاها می‌گذرند و به فروشگاه‌ها و مراکز خرید فرستاده می‌شوند.

مقداری از آن محصول را برای فروش به جاهای دیگر می‌فرستند.

به خرید و فروش کالا در داخل یک کشور یا با کشورهای دیگر، بازرگانی می‌گویند.

کالاهایی که در داخل یک ناحیه تولید شده‌اند، برای فروش به جاهای دیگر فرستاده می‌شوند، به این کار صادرات می‌گویند.

کالاهایی که در خارج از یک ناحیه تولید شده‌اند، برای فروش به آنجا وارد می‌شوند، به این کار واردات می‌گویند.

سه دسته: زمینی، هوایی و آبی

پرسش‌ها

۱. راه‌ها برای چه کاری لازم هستند؟
۲. وسایل حمل و نقل چیست؟

۳. امروزه برای جابه‌جا شدن در شهرها از چه وسایلی استفاده می‌کنند؟

۴. کالاهای مورد نیاز ما پس از تولید در کارخانه‌ها چگونه به فروشگاه‌ها و مراکز خرید فرستاده می‌شوند؟

۵. اگر در یک ناحیه، محصولی بیش‌تر از نیاز مردم تولید شود، آن را چه می‌کنند؟

۶. بازرگانی را تعریف کنید.

۷. صادرات را تعریف کنید.

۸. واردات را تعریف کنید.

۹. راه‌ها و وسایل حمل و نقل به چند دسته تقسیم می‌شوند؟ نام ببرید.

دو طریق: راه‌های جاده‌ای و راه‌آهن

۱۰. حمل و نقل زمینی از چند طریق انجام

می‌شود؟ نام ببرید.

۱۱. آزادراه در راه‌های جاده‌ای یعنی چه؟

یعنی در آن‌ها، مسیر رفت و برگشت با مانع‌هایی از مس

جدا شده‌اند. بنابراین در آن خطر تصادف دو خودرو و

روبه‌رو کم‌تر است.

۱۲. رانندگان و مسافران در سفرهای جاده‌ای

چه نکات ایمنی را باید رعایت کنند؟

(الف) همه‌ی سرنشینان خودروها، یعنی رانندگان و مسافران

باید کمربند ایمنی خود را ببندند.

(ب) رانندگان در هنگام رانندگی نباید چیزی بخورند و

بیاشامند و نباید با تلفن همراه صحبت کنند.

(پ) رانندگان باید با سرعت مجاز رانندگی کنند.

رخ سرعت غیرمجاز

۱۳. اغلب تصادف‌ها در اثر

می‌دهند.

فَعَالِيَّتْ

۱

پرس‌وجو کنید که پیش از اختراع اتومبیل، مردم از چه وسایلی برای حمل و نقل استفاده می‌کرده‌اند؟

این وسایل چه تفاوتی با وسایل حمل و نقل امروزی داشته‌اند؟

گاری، درشکه، اسب و اتومبیل‌های قدیمی. این وسایل مانند وسایل امروزی پیشرفته نبودند و برای

جابه‌جایی افراد و کالاها فضای کافی و همچنین سرعت زیادی نداشتند. اما وسایل حمل و نقل امروزی با

سرعت بیش‌تر و فضای بزرگ‌تر، تعداد بیش‌تری از مردم را جابه‌جا می‌کنند.

فَعَالِيَّتْ

۲

در کلاس درباره‌ی موارد زیر، گفت‌وگو کنید.

- به نظر شما کدام‌یک از وسایلی که تصویر آن‌ها را می‌بینید، برای سفرهای درون‌شهری، مناسب‌ترند؟
اتوبوس، ون، قطار شهری، تاکسی و قطار شهری (مترو)

صفحه‌ی ۳۸ کتاب درس

صفحه‌ی ۳۹ کتاب درس

کدامیک از این وسایل، هوارا کمتر آلوده می‌کند؟ قطار شهری (مترو)
 - با استفاده از کدامیک از آنها، مشکل ترافیک، کم‌تر می‌شود؟ قطار شهری و اتوبوس
 کدامیک کم‌هزینه‌تر است؟ قطار شهری و اتوبوس

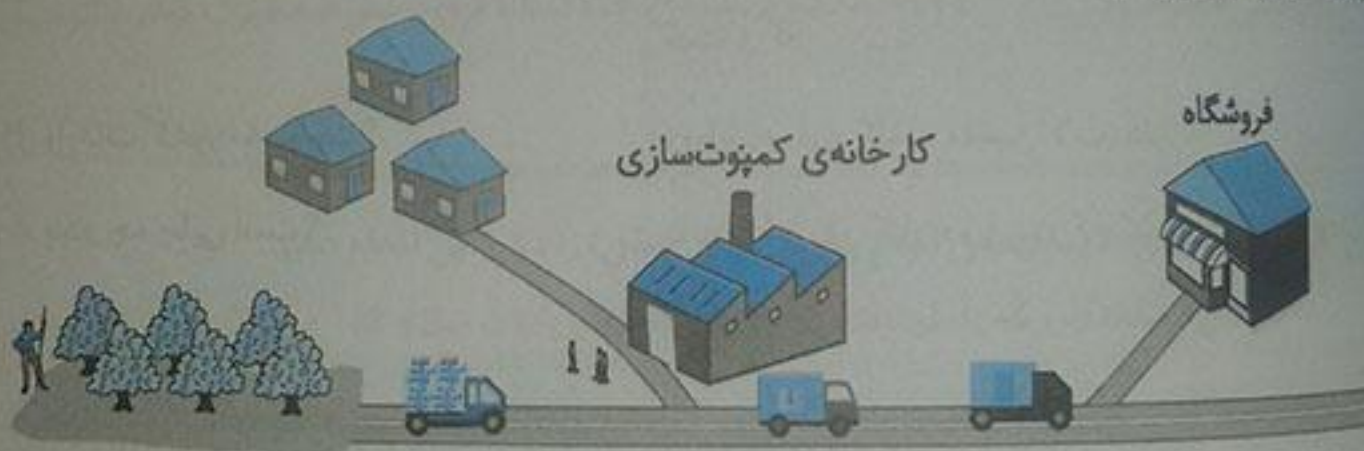
تعداد کدامیک را بهتر است در آینده در جامعه افزایش دهیم؟ چرا؟

قطار شهری؛ چون آلودگی و ترافیک کم‌تری دارد و می‌تواند تعداد زیادی جمعیت را در زمان کوتاهی
 جابه‌جا کند و از نظر هزینه نیز به‌صرفه‌تر می‌باشد.

صفحه ۳۹ کتاب درسی

تثلیث

۱ تصویر زیر، یک کارخانه‌ی کمپوت‌سازی را نشان می‌دهد. این کارخانه برای چه فعالیت‌هایی به راه‌ها و
 وسایل حمل و نقل نیاز دارد؟

(۱) برای حمل میوه‌ها و محصولات کمپوت‌سازی به کارخانه

(۲) برای حمل کمپوت‌ها پس از آماده شدن به فروشگاه‌ها و مغازه‌ها

(۳) برای رفت‌وآمد کارکنان کارخانه

راه‌ها و حمل و نقل (۲)

پرستش‌های من

۱. به کسی که قطار را هدایت می‌کند، چه

می‌گویند؟

۲. وظیفه‌ی ناخدا چیست؟

۳. صادرات کشور ما چیست؟

۴. واردات کشور ما چیست؟

۵. بندر چه جایی است؟

۶. هدایت هواپیما را چه کسانی به‌عهده دارند؟

۷. خلبان قبل از پرواز چه کارهایی انجام می‌دهد؟

۸. به کسی که کشتی را هدایت می‌کند

یا می‌گویند.

۹. بخش عمده‌ی صادرات و واردات کشور ما

از طریق و به‌وسیله‌ی

صورت می‌گیرد.

۱۰. پروازهای خارجی در فرودگاه

انجام می‌شود.

راهبر قطار یا لوکوموتیوران

هدایت کشتی در مسیرهای مشخص شده از روی نقشه

مدیریت افرادی که در کشتی کار می‌کنند.

قالی، خشکبار، پتروشیمی، مس، محصولات کشاورزی
نفط و گاز

وسایل برقی، کاغذ، ماشین‌آلات، دارو

بندر جایی در کنار دریاست که کشتی‌ها در آنجا توقف و

بارگیری می‌کنند یا بار خود را تخلیه می‌کنند.

خلبان و کمک‌خلبان

مقدار سوخت هواپیما و سیستم ایمنی آن را بررسی می‌کند

از شرایط آب‌وهوایی مسیر خود آگاه می‌شود و با هدایتگر

برج مراقبت پرواز را انجام می‌دهد.

ناخدا - کاپیتان

بندرها - کشتی

بین‌المللی

توجه به نقشه، پاسخ دهید.

۱) راه آهن سراسری ایران به کدام بندر در کناره‌ی دریای خزر مربوط می‌شود؟ بندر ترکمن

۲) راه آهن سراسری ایران به کدام بندرها در کناره‌ی خلیج فارس مربوط می‌شود؟

بندر خرمشهر، بندر عباس، بندر امام خمینی

۳) با توجه به مطالب درس پیش، سنگ آهن معدن‌های چادرملو و بافق با چه وسیله‌ای به کارخانه‌ی ذوب آهن

میرسد؟ قطار

۴) اگر در شهر یا روستای شما ایستگاه راه آهن باشد و قطار از آنجا عبور کند، برای حفظ ایمنی ساکنان

منطقه و قطار چه کارهایی انجام می‌شود؟ به کمک بزرگترها در این باره پرس و جو کنید.

۵) دیوار کشی خطوط ریلی (۲) استفاده از میله‌ی جداکننده برای خطوط مشترک قطار و اتومبیل

تذکره

۵) کاربرگ‌ی شماره‌ی ۸ (مقایسه‌ی انواع وسایل حمل و نقل) را در کلاس انجام دهید.

کاربرگ‌ی شماره‌ی ۸: مقایسه‌ی انواع وسایل حمل و نقل

۱- برای هر یک از سفرهای زیر وسیله‌ی حمل و نقل و راه مناسب را انتخاب کنید و دلیل آن را بنویسید.

علت	نوع		رفتن به شهرهای مشهد، شیراز یا گرگان در تعطیلات نوروز
	وسایله‌ی حمل و نقل	راه	
ایمن و ارزان است و تعداد بیش‌تری از افراد را می‌تواند جابه‌جا کند.	قطار مسافربری	راه آهن	شرکت در مراسم حج (مکه)
مسیر بسیار طولانی است.	هواپیما	هوایی	بردن نفت و زغال سنگ به یک کشور دور
کشتی‌ها برای حمل کالاهای سنگین بسیار مناسب هستند و بسیار ارزان می‌باشند.	کشتی	دریایی	رفتن به منزل یکی از اقوام در خارج از شهر یا روستا
نسبت به قطار ارزان‌تر است و راه نیز طولانی نیست.	اتوبوس	زمینی (جاده‌ای)	

مطالعات اجتماعی

۲- در جدول زیر، خوبی‌ها و بدی‌های هر یک از وسایل نقلیه را بنویسید.

بدی‌ها	خوبی‌ها	وسيله
خیلی آهسته حرکت می‌کند. همه‌ی کشورها به دریا راه ندارند.	بسیار ارزان است، برای حمل کالاهای سنگین بسیار مناسب است.	
هزینه‌ی آن زیاد است. مناسب کالاهای سنگین نیست.	سرعت زیادی دارد. مسافت طولانی را در مدت کمی طی می‌کند. مناسب حمل مسافر و کالاهای سبک است.	
خطوط راه‌آهن در تمام شهرها وجود ندارد.	ارزان است. مقدار بیش‌تری مسافر و کالا را حمل و جابه‌جا می‌کند. از بقیه‌ی وسایل حمل و نقل ایمن‌تر است.	

۶ اگر در جنوب کشور دریا وجود نداشت، ما چه مشکلاتی داشتیم؟ کشور ما دچار کم‌آبی شدید می‌شد و همچنین نمی‌توانستیم از طریق این دریاها با کشورها و قاره‌های دیگر ارتباط داشته باشیم. صادرات و واردات کشورمان نیز بسیار کم می‌شد.

پاسخ‌ها

بیشتر بدان

الف) وضع قوانین و مقررات برای اداره‌ی جامعه
 ب) تأمین وسایل رفاه و آسایش مردم و پیشرفت کشور
 مثل آموزش و پرورش، بهداشت و درمان و ...
 پ) رسیدگی به شکایات‌ها و حل اختلافات مردم
 ت) حفظ امنیت و جلوگیری از کار افرادی که قانون و مقررات را رعایت نمی‌کنند.

مهم‌ترین وظایف حکومت‌ها را بنویسید.

ث) دفاع از کشور در مقابل حمله‌ی دشمن
 پس از پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷ به رهبری
 امام خمینی، حکومت سلطنتی پهلوی سرنگون شد.

حکومت سلطنتی پهلوی در چه سالی و به
 باری چه کسی سرنگون شد؟

۱۲ فروردین ۱۳۵۸

حکومت ایران در چه تاریخی به جمهوری
 اسلامی تبدیل شد؟

حکومتی است که در آن قوانین اسلامی اجرا می‌شود
 و مردم در اداره‌ی کشور و انتخاب افراد شایسته برای
 حکومت نقش دارند.

جمهوری اسلامی چه نوع حکومتی است؟

الف) رهبر

در چه کسانی کشور ما را اداره می‌کنند؟

ب) قوای سه‌گانه (مقننه، مجریه و قضاییه)

فقیهی که از مسائل زمان آگاهی دارد.

بر طبق قانون اساسی، رهبری جامعه‌ی اسلامی
 با چه کسی است؟

نمونه‌ی یک مسلمان کامل باشد. عالم، عادل و شجاع باشد. از دستورهای اسلام پیروی کند. از اوضاع جامعه به‌خوبی آگاه باشد تا بتواند جامعه را به بهترین شکل هدایت و رهبری کند.

آیت‌الله خامنه‌ای - در سال ۱۳۶۸

مجلس شورای اسلامی و شورای نگهبان

رئیس‌جمهور و وزیران

قانون‌گذاری

اجرای قوانین، تأمین وسایل رفاه و آسایش مردم و پیشرفت کشور

(۱) ساختن جاده، پل و بیمارستان (۲) کمک به کشاورزی و

صنایع (۳) فراهم کردن امکانات برای آموزش و پرورش و

بهداشت و درمان مردم (۴) صادرات و واردات (۵) روابط

با کشورهای خارجی و حفظ امنیت مردم

(۱) بر اجرای درست قوانین نظارت دارد.

(۲) از طریق دادگاه‌ها به اختلاف‌ها و شکایت‌های مردم

رسیدگی می‌کند.

قانون اساسی

۷. رهبر جامعه‌ی اسلامی باید چگونه باشد؟

۸. پس از رحلت امام خمینی (ره) چه کسی رهبری کشور اسلامی را به‌دست گرفتند؟ در چه سالی؟

۹. قوه‌ی مقننه از چه کسانی تشکیل شده است؟

۱۰. قوه‌ی مجریه شامل چه کسانی است؟

۱۱. وظیفه‌ی قوه‌ی مقننه در کشور ما چیست؟

۱۲. وظیفه‌ی قوه‌ی مجریه چیست؟

۱۳. پنج نمونه از کارهای دولت را بنویسید.

۱۴. وظیفه‌ی قوه‌ی قضاییه چیست؟

۱۵. مهم‌ترین قانون هر کشور،

آن است.

فعالیت

- ۳ هم‌اکنون، رئیس‌جمهور ما چه کسی است؟ آقای دکتر حسن روحانی
- وزیر آموزش و پرورش کیست؟ پرس‌وجو کنید. آقای دکتر فانی
- ۵ با همفکری یکدیگر کاربرگ‌های شماره‌ی (۹) را در کلاس انجام دهید.

کار برگه شماره ۹: چه کسانی کشور ما را اداره می‌کنند؟

۱- نمودار را کامل کنید.

۲- هر یک از اخبار زیر به فعالیت‌های کدام قوه مربوط است؟

(مقننه)	- قانون مالیات شرکت‌ها به تصویب رسید.
(مجریه)	- امروز رئیس‌جمهور کارخانه‌ی فولاد را افتتاح کرد.
(قضاییه)	- آقای سعیدی با یک نفر بر سر قرارداد خرید زمین اختلاف پیدا کرده است.
(قوه مجریه)	- وزیر راه اعلام کرد: خط‌آهن سریع‌السیر تهران - اصفهان ساخته می‌شود.
(مقننه)	- امروز قوانین جدید راهنمایی و رانندگی در مجلس بررسی می‌شود.

صفحه ۵۶ کتاب درسی

تفصیلی

۱) کدام کشورها در شمال ایران قرار دارند؟

ترکمنستان، جمهوری آذربایجان و ارمنستان

۲) همسایگان شرقی ایران، کدام کشورها هستند؟

افغانستان، پاکستان

۳) آباترکیه و عراق همسایگان غربی ایران اند؟

۴) کمپوستترین (کوچکترین) کشور همسایه ی ایران کدام است؟

ایران

۵) کدام کشورهای همسایه مانند ایران به دریای خزر راه دارند؟

ترکمنستان، جمهوری آذربایجان

۶) کدام کشور همسایه، مانند ایران به دریای عمان راه دارد؟

پاکستان

مطالعات اجتماعی

فعالیت ۸ درس‌های ارمنستان و آذربایجان را مطالعه کنید و کاربرگی شماره ۱۰ را در کلاس انجام دهید.

کاربرگ شماره ۱۰: جمهوری آذربایجان، ارمنستان

متن مربوط به جمهوری آذربایجان و ارمنستان را بخوانید. با توجه به نقشه و متن به‌طور گروهی پرسش‌ها پاسخ دهید.

(الف)

نقشه‌خوانی

۱- نام رشته کوه اصلی آذربایجان قفقاز است.

۲- کدام رود بین ایران و جمهوری آذربایجان قرار دارد؟ این رود به کجا می‌ریزد؟ رود ارس که به دریای خزر می‌ریزد.

۳- کدام شهر جمهوری آذربایجان و ایران، هم‌نام هستند؟ آستارا

۴- اگر کسی بخواهد برای تعطیلات نوروز به کشور آذربایجان سفر کند، چه لباس‌هایی باید همراه خود ببرد؟ چرا؟ لباس‌های گرم؛ چون بیش‌تر مساحت این کشور کوهستانی است و در مناطق کوهستانی هوا سرد است.

۵- چرا ماهیگیری در جمهوری آذربایجان رونق دارد؟ چون در کنار دریای خزر قرار گرفته است.

۶- چرا کشاورزی در جمهوری آذربایجان بسیار پررونق است؟ چون در نواحی داخلی و شرقی آن، جلگه‌های پست آب‌رفتی قرار دارند.

۷- جمهوری آذربایجان در چه زمینه‌هایی با کشور ایران مشترک است؟

دین (اسلام)، برگزاری جشن نوروز، صنایع دستی مثل فرش و سفالگری، داشتن منابع نفت و گاز، رونق کشاورزی و ماهیگیری

پخش خوانی

۱- کدام رود، کشور ایران را از ارمنستان جدا می‌کند؟ رود ارس

۲- کشور ارمنستان را از نظر دسترسی به دریا با جمهوری آذربایجان مقایسه کنید. دسترسی یک کشور به دریا چه فایده‌هایی دارد؟

کشور ارمنستان بین دو بخش کوچک و بزرگ جمهوری آذربایجان قرار گرفته و به دریا راه ندارد، بخش بزرگ جمهوری آذربایجان در کنار دریای خزر قرار گرفته است. دسترسی به دریا باعث رونق کشاورزی و ایجاد شغل و جذب توریست می‌شود.

۳- چرا ارمنستان بیشتر مواد اولیه‌ی کارخانه‌های خود را از خارج وارد می‌کند؟

چون این کشور کم‌وسعت است و از نظر منابع معدنی، فقیر است.

۴- چرا به این کشور ارمنستان می‌گویند؟

چون ۹۸ درصد مردم این کشور، پیرو دین مسیح (ع) هستند و ارمنی‌اند.

فعالیت

۱) درس های پاکستان و ترکمنستان را مطالعه کنید و کاربرگ های شماره ی (۱۱) را در کلاس انجام دهید.

کار برگ شماره ۱۱: پاکستان، ترکمنستان

متن مربوط به پاکستان و ترکمنستان را بخوانید. با توجه به نقشه و متن به طور گروهی به پرسش های پاسخ دهید.

(الف)

نقشه خوانی

۱- جلگه ی وسیع مرکزی پاکستان از آبرفت های کدام رود به وجود آمده است؟ رود سند

۲- بندر مهم پاکستان در کناره ی اقیانوس هند چه نام دارد؟ چرا این بندر دارای اهمیت جهانی است؟ بندر کراچی؛ زیرا از مهم ترین مراکز تجارت و صادرات و واردات دنیاست.

۳- چرا کشت برنج و پنبه در پاکستان رونق دارد؟

به دلیل جلگه های وسیع حاصلخیز

۵- چرا کوه نوردان کشورهای مختلف، به سفر به پاکستان علاقه مندند؟

چون در شمال و غرب این کشور کوه های بلندی قرار گرفته مثل قلّه ی «کی ۲» که بیش از ۸۰۰۰ متر ارتفاع دارد.

۶- کشورهای ایران و پاکستان چه اشتراکاتی دارند؟

دین (اسلام)، برگزاری جشن عید نوروز، عید قربان و عید فطر، رونق کشاورزی

نقشه خوانی

۱- صحرای بزرگی که بخش عمده‌ای از کشور ترکمنستان را فرا گرفته است، چه نام دارد؟

پایان قره‌قوم

۲- رود آمو دریا به کدام دریاچه می‌ریزد؟ دریاچه‌ی آرال

۳- پایتخت و یک شهر مهم ترکمنستان را نام ببرید. پایتخت: عشق‌آباد، شهر مهم: مرو

۴- چرا قالی‌بافی از صنایع دستی عمده‌ی کشور ترکمنستان است؟

چین گشت پنبه و تهیه‌ی پشم در این کشور رونق دارد.

۵- مردم ترکمنستان به کدام ورزش علاقه‌ی زیادی دارند؟ چرا؟

سوارکاری، چون اسب‌های ترکمنی بسیار معروف‌اند.

۶- کشور ایران با کشور ترکمنستان چه اشتراکاتی دارد؟

این (اسلام)، برگزاری جشن نوروز، رونق کشاورزی

حرکت‌های زمین

پرسش‌های فصل

۱. چه وقتی روز و چه وقتی شب است؟ توضیح

دهید.

۲. خورشید هر روز از کدام سمت طلوع و از

کدام سمت غروب می‌کند؟

۳. چه زمانی از شبانه روز، ظهر است؟

۴. حرکت چرخشی زمین را تعریف کنید.

۵. حرکت انتقالی زمین را تعریف کنید.

۶. خط‌های فرضی روی کره‌ی جغرافیایی و

نقشه‌ها برای چیست؟

۷. نیمکره چیست؟

وقتی زمین به دور خود می‌چرخد، یک نیمه‌ی آن در مقابل نور خورشید قرار می‌گیرد. در این هنگام در نیمه‌ی رو به خورشید، روز است.

در همین زمان، نیمه‌ی دیگر زمین از خورشید دور است و در آنجا شب است.

خورشید هر روز از مشرق طلوع و در مغرب غروب می‌کند.

زمانی که خورشید به طور مستقیم در بالای نقطه‌ای که ایستاده‌ایم قرار می‌گیرد، ظهر است.

به چرخش زمین به دور خود، حرکت چرخشی می‌گویند که بر اثر آن، شب و روز پدید می‌آید.

به گردش زمین به دور خورشید حرکت انتقالی می‌گویند که بر اثر آن، فصل‌ها پدید می‌آیند.

برای این که جغرافی‌دانان بتوانند سطح زمین را به مطالعه کنند و بفهمند هر مکان به طور دقیق در کدام قسمت زمین قرار گرفته است.

اگر کره‌ی زمین را به دو قسمت مساوی تقسیم کنیم هر نیمه‌ی آن نیمکره گفته می‌شود.

استوا خطی فرضی است که مانند کمربندی به دور کره ی زمین کشیده شده است و زمین را به دو نیمه ی مساوی (نیمکره ی شمالی و جنوبی) تقسیم می کند.

در بالای خط استوا

در پایین خط استوا

به خط استوا و خط های فرضی که به موازات آن رسم شده اند، مدار می گویند.

به خط های فرضی که از قطب شمال تا قطب جنوب کشیده شده اند، نصف النهار می گویند.

نصف النهار مبدأ، صفر درجه است. از نصف النهار مبدأ به سمت شرق به 180° درجه و به سمت غرب نیز به 180° درجه تقسیم شده است.

مدار استوا صفر درجه است. تا قطب شمال و قطب جنوب به 90° درجه تقسیم شده است.

نصف النهار مبدأ

نصف النهار گرینویچ، چون از دهکده ی گرینویچ در نزدیکی شهر لندن عبور می کند.

غرب

شرق

خودش

۳۶۵ روز (یک سال)

خط استوا چیست؟

نیمکره ی شمالی در کجا قرار دارد؟

نیمکره ی جنوبی در کجا قرار دارد؟

مدار چیست؟

نصف النهار چیست؟

نصف النهار مبدأ چند درجه است؟

نصف النهارها چگونه تقسیم شده اند؟

مدار استوا چند درجه است؟ مدارها چگونه تقسیم شده است؟

مهم ترین نصف النهار، چه نام دارد؟

نام دیگر نصف النهار مبدأ چیست؟ چرا؟

حرکت زمین به دور خود از

می باشد.

شب و روز در اثر حرکت زمین به دور

به وجود می آید.

یک دور گردش زمین به دور خورشید

طول می کشد.

۲۰. نصف‌النهار مبدأ زمین را به دو نیمه‌ی

شرقی - غربی

تقسیم می‌کند.

و

شمالی

و

۲۱. کشور ایران در نیمکره‌ی

شرقی

قرار گرفته است.

صفحه‌ی ۶۷ کتاب پنجم

فعالیت

۱. گردش زمین به دور خودش چند ساعت طول می‌کشد؟ ۲۴ ساعت

۲. جابه‌جا شدن خورشید در طول روز مربوط به حرکت خورشید است یا حرکت زمین؟ با توجه به آنچه

تاکنون آموخته‌اید، توضیح دهید. حرکت زمین؛ وقتی زمین به دور خود می‌چرخد، یک نیمه‌ی آن در مقابل

نور خورشید و نیمه‌ی دیگر آن دور از خورشید است. همه‌ی مکان‌های روی زمین به‌طور پیوسته در مقابل

نور خورشید قرار می‌گیرند و دوباره از مقابل آن دور می‌شوند.

صفحه‌ی ۶۸ کتاب پنجم

فعالیت

۴. شما تاکنون چند بار به دور خورشید چرخیده‌اید؟ این نکته را چگونه می‌فهمید؟ ۱۱ بار - از سن خود

چون هر سال که ۳۶۵ روز است، زمین یک‌بار به دور خورشید می‌چرخد.

۵. نتیجه‌ی حرکت چرخشی زمین چیست؟ پدید آمدن شب و روز

۶. نتیجه‌ی حرکت انتقالی زمین چیست؟ پیدایش فصل‌ها

صفحه‌ی ۷۱ کتاب پنجم

شبکه‌ی مرتبطات

محل دقیق هتل، مسجد و راه‌آهن را بنویسید.

هتل (د ۴) مسجد (ج ۱) راه‌آهن (الف، ب ۱)

حالا بگوئید هریک از موارد زیر نشان‌دهنده‌ی چه مکانی است.

د ۲ (آتش‌نشانی) ج ۵ (مدرسه) ب، ج ۳ (فروشگاه)

نیاسخها

به خشکی‌های وسیع کره‌ی زمین که در میان آب‌ها قرار گرفته‌اند، قاره می‌گویند.

به چاله‌های بزرگ سطح زمین که از آب پر شده‌اند، اقیانوس می‌گویند.

آسیا، اروپا و آفریقا

آمریکا و استرالیا

قاره‌ی آمریکا: (۱) آمریکای شمالی (۲) آمریکای جنوبی

در گذشته‌های دور فقط تعداد کمی از بومیان به طور پراکنده در این قاره‌ها زندگی می‌کردند. بعدها که اروپاییان در دریانوردی پیشرفت کردند، با کشتی خود را به سرزمین‌های جدید رساندند و این قاره‌ها را به تصرف در آوردند.

چین و هند در قاره‌ی آسیا

از نظر: (۱) ناهمواری (۲) آب و هوا (۳) پوشش گیاهی (۴) منابع طبیعی مانند آب و خاک و معادن زیرزمینی

چون در هر ناحیه از کره‌ی زمین، مردم برای رفع نیازهای خود به روش‌های خاصی که متناسب با شرایط محیطی آن ناحیه است، با یکدیگر ارتباط برقرار می‌کنند.

پیش‌گفتار

قاره چیست؟

اقیانوس را تعریف کنید.

کدام قاره‌ها به یکدیگر نزدیک‌ترند؟

کدام قاره‌ها دیرتر کشف و شناخته شدند؟

کدام قاره از دو تکه تشکیل شده است؟ نام پرتگالی آن را بنویسید.

اروپاییان چگونه قاره‌های آمریکا و استرالیا را به تصرف در آوردند؟

پرجمعیت‌ترین کشورهای جهان کدام‌اند؟

در کدام قاره قرار دارند؟

نواحی مختلف جهان از چه نظرهایی با هم تفاوت دارند؟

چرا شیوه‌های مختلف زندگی بر روی سیاره‌ی زمین به وجود آمده است؟

در نزدیکی قطب شمال در سرزمین‌های مجاور مسیری آب و هوای بسیار سرد دارد.

اسکیموها، آن‌ها خانه‌های خود را در تايستان با چادرهایی از پوست گوزن و در زمستان از قطعه‌های یخ و پر درست می‌کنند.

لباس اسکیموها از پوست خز است و آن‌ها را از سرما حفظ می‌کند و غذایشان را از راه شکار به دست می‌آورند.

اسکیموها برای حمل و نقل از سورت‌مه‌هایی استفاده می‌کنند که سگ‌ها یا گوزن‌های قطبی آن‌ها را می‌کشند.

پوشش گیاهی در نواحی قطبی درختان سوزنی برگ است و حیواناتی مانند گوزن، خرس و روباه قطبی در این ناحیه زندگی می‌کنند.

در این ناحیه، در طول سال هوا گرم است و هر روز باران می‌بارد. به همین علت در این ناحیه جنگل‌های استوایی به وجود آمده‌اند.

عده‌ی کمی از مردم بومی در کشورهای مالزی و اندونزی به صورت قبیله‌ای در جنگل‌های استوایی زندگی می‌کنند. این مردم آداب و رسوم مخصوصی دارند و زندگی خود را از راه شکار و جمع‌آوری میوه‌ها و سبزیجات می‌گذرانند. بعضی از آن‌ها نیز در مزرعه‌های بزرگ کشت برنج، نارگیل و آناناس کار می‌کنند.

پوشش گیاهی این ناحیه درختان پهن برگ است و حیواناتی مانند میمون، خرس و مار در این ناحیه زندگی می‌کنند.

۱۰. نواحی قطبی کجاست و چه آب و هوایی دارد؟

۱۱. چه کسانی در نواحی قطبی زندگی می‌کنند؟ خانه‌هایشان چگونه است؟

۱۲. لباس و غذای اسکیموها چگونه به دست می‌آید؟

۱۳. اسکیموها برای حمل و نقل از چه چیزی استفاده می‌کنند؟

۱۴. پوشش گیاهی و زندگی جانوری در نواحی قطبی چگونه است؟

۱۵. آب و هوا در ناحیه‌ی جنگل‌های استوایی چگونه است؟

۱۶. شیوه‌ی زندگی بومیان کشورهای مالزی و اندونزی که در جنگل‌های استوایی زندگی می‌کنند چگونه است؟

۱۷. پوشش گیاهی و زندگی جانوری در جنگل‌های استوایی چگونه است؟

در بیابان‌های عربستان و کشورهای همسایه‌ی آن، تعداد کمی از مردم به صورت قبیله‌ای زندگی می‌کنند. در این نواحی آب و هوا گرم و خشک است و مردم قبیله‌ها با خانواده‌ها و دام‌هایشان به دنبال پیدا کردن چراگاه از جایی به جایی کوچ می‌کنند. این قبیله‌ها، زندگی دامپروری دارند و از دام‌ها برای تغذیه و تهیه‌ی پوشاک و چادرهایشان استفاده می‌کنند.

پوشش گیاهی در این ناحیه فقیر است و حیواناتی مانند شتر، موش صحرائی و انواع خزندگان در آن زندگی می‌کنند.

۷ میلیارد نفر

آسیا

زندگی مردم در نواحی بیابانی چگونه

پوشش گیاهی و زندگی جانوری در نواحی بیابانی چگونه است؟

اکثری زمین بیش از صحت دارد.

پهنارترین پرجمعیت‌ترین قاره‌ی جهان است.

صفحه‌ی ۷۳ کتاب درسی

مطالعات اجتماعی

۱ به نقشه توجه کنید و نام قاره‌ها را بنویسید.

آسیا   آفریقا   اروپا   استرالیا   آمریکا

۲ نام اقیانوس‌های جهان را بنویسید.

آرام   هند   اطلس   منجمد شمالی   منجمد جنوبی

۳ روی یک کره‌ی جغرافیایی

کشور ایران و همسایه‌هایش را پیدا کنید و بگویید در کدام قاره قرار دارند. قاره‌ی آسیا به از هر قاره دو کشور نام ببرید.

اروپا: انگلستان و فرانسه - قاره‌ی آفریقا: مصر و لیبی - قاره‌ی آمریکا: کانادا
آسیا: چین و ژاپن - قاره‌ی اروپا: انگلستان و فرانسه - قاره‌ی آفریقا: مصر و لیبی - قاره‌ی آمریکا: کانادا
آرام: هند و اطلس - منجمد شمالی: منجمد جنوبی

۴ چرا نام اقیانوس آرام دو بار روی نقشه نوشته شده است؟ آیا دو اقیانوس آرام وجود دارد؟ خبر - اقیانوس آرام با وسعت زیاد خود بین قاره‌های آمریکا و آسیا قرار گرفته و به دلیل کروی بودن زمین، وقتی نقشه‌ی سطح زمین رسم می‌شود، در دو قسمت نام اقیانوس آرام دیده می‌شود.

صفحه ۲۸ کتاب

به کار بندیم

الف) طول سایه‌ی چوب در زمان‌های مختلف چه تغییری کرد؟
در بعضی زمان‌ها سایه بلندتر و بعضی زمان‌ها سایه کوتاه‌تر شد.

هنگام صبح، سایه‌ها بلندتر از ظهر است.

هنگام ظهر، سایه‌ها کوتاه‌تر از صبح و عصر است.

هنگام عصر، سایه‌ها بلندتر از ظهر است.

ب) در کدام ساعت طول سایه‌ی چوب به کمترین میزان رسید؟ ظهر

ج) از جابه‌جا شدن سایه به چه نکته‌ای درباره‌ی وضعیت زمین و خورشید پی می‌بریم؟

طول سایه‌ها بستگی به زاویه‌ی تابش خورشید و فاصله‌ی زمین از خورشید دارد.

پاسخ‌ها

پیش‌بینی

شهر مکه و مدینه که در کشور عربستان قرار دارند.

مهم‌ترین شهرهای مقدس مسلمانان جهان کدامند و در کدام کشور قرار دارند؟

چون خانه‌ی کعبه در این شهر قرار دارد.

چرا مکه شهری مقدس است؟

در هنگام حج، ما خانه‌ی کعبه را طواف می‌کنیم یعنی به دور آن می‌گردیم.

طواف یعنی چه؟

به سرزمینی که از سه طرف به آب و از یک طرف به خشکی راه داشته باشد، شبه‌جزیره می‌گویند.

شبه‌جزیره به چه سرزمینی گفته می‌شود؟

شهر مکه، زیرا این شهر بر سر راه کاروان‌های بازرگانی قرار داشت و خانه‌ی کعبه نیز در آن جا بود.

در زمان ظهور اسلام، مهم‌ترین شهر عربستان کجاست و چرا؟

ما در هر جای ایران که باشیم، اگر جهت جنوب غربی را پیدا کنیم، رو به قبله ایستاده‌ایم. برای پیدا کردن قبله می‌توانیم از قبله‌نما استفاده کنیم.

اما چگونه و با چه وسیله‌ای می‌توانیم جهت قبله را پیدا کنیم؟

در غار حرا در نزدیکی شهر مکه

حضرت محمد(ص) در کجا به پیامبری مبعوث شدند؟

چون پیامبر گرامی اسلام، حضرت محمد(ص) برای راز و نیاز با خدا به این غار می‌رفتند و در همین غار هم از طرف خداوند به پیامبری مبعوث شدند.

چرا غار حرا از مکان‌های مقدس است؟

خداوند به پیامبر مأموریت داد تا مردم را آشکارا به دین اسلام دعوت کند.

بعد از سه سال آغاز بعثت، خداوند به پیامبر(ص) چه مأموریتی داد؟

دادن پول و مقام به حضرت محمد(ص)

به فکر آزار او و پیروانش افتادند. برخی از پیروان پیامبر شدیدترین شکنجه‌ها را تحمل کردند و بعضی از آن‌ها در این راه شهید شدند. خود پیامبر نیز از این آزارها امان نبودند و کافران در گذرگاه‌ها و کوه‌های خلعت به آن حضرت هجوم می‌بردند و او را با سنگ محروم می‌کردند.

دستور دادند جمعی از مسلمانان به کشور حبشه هجرت کنند، زیرا پادشاه کشور حبشه مردی عادل بود و مسلمانان می‌توانستند در آن کشور آزادانه زندگی کنند.

پیمان بستند که رابطه‌ی خود را با مسلمانان قطع کند. آن‌ها خرید و فروش و ازدواج نکنند. هم‌چنین عهدنامه‌ی نوشتند و آن‌را درخانه‌ی کعبه گذاشتند.

ابوطالب(ع) عموی پیامبر

به پیامبر و مسلمانان اجازه دادند که دوباره به مکه بازگردند.

مسجد الحرام

مکه قرار

۱۰. اولین پیشنهاد کافران و ثروتمندان مکه به پیامبر(ص) برای بازداشتن ایشان از راه خدا چه بود؟

۱۱. وقتی کافران فهمیدند که حضرت محمد(ص) از مبارزه با بت‌پرستی دست برنمی‌دارد، چه کردند؟

۱۲. وقتی آزار و اذیت کافران زیاد شد، پیامبر به مسلمانان چه دستوری دادند؟ چرا؟

۱۳. بعد از مدتی کافران برای جلوگیری از کار پیامبر و یارانش باهم چه پیمانی بستند؟

۱۴. چه کسی خبر خورده شدن عهدنامه توسط موریانه را به کافران داد؟

۱۵. کافران بعد از شنیدن درستی خبر خورده شدن عهدنامه به وسیله‌ی موریانه چه کردند؟

۱۶. خانه‌ی کعبه در قرار دارد که بزرگ‌ترین و مهم‌ترین مسجد دنیا است.

۱۷. غار حرا در نزدیکی شهر قرار دارد.

سه سال	پیاپی اسلام به مدت
خویشاوندان - آشنایان	را به صورت مخفیانه
	این اسلام دعوت می کردند.
	پیاپی و بارانش در پی آزار و اذیت کافران
	مهر شدند به یکی از دره های مکه به نام
سه سال در آنجا	بروند و
شعب ابی طالب - سه	بر کمال سختی زندگی کنند.

صفحه ۸۳ کتاب درسی

تفکیر

- باتوجه به نقشه شماره ۱، دریا های اطراف شبه جزیره عربستان را نام ببرید.
- باتوجه به توضیحات پدر سارا بگویند عربستان چه نوع آب و هوایی دارد؟ گرم و خشک
- روی نقشه شماره ۲، علامت پیکان (←)، جهت قبله را در تبریز و بندعباس و مشهد رسم کنید.

مطالعات اجتماعی

تعالیم

۴ چرا کافران از گسترش دین اسلام احساس خطر کردند؟

چون آن‌ها نمی‌خواستند با از بین رفتن بت‌پرستی مردم باهم برابر باشند، بلکه دوست داشتند با نظم ستم بر مردم حکومت کنند.

۵ پیامبر(ص) در برابر آزار و اذیت کافران چگونه رفتار می‌کرد؟

پیامبر با مهربانی، آن‌ها را به راه خدا و دین اسلام دعوت می‌کردند.

۶ رویدادهای زیر را به ترتیب روی خط زمان قرار دهید.

دعوت پیامبر به اسلام به‌طور پنهانی

هجرت گروهی از مسلمانان به حبشه

دعوت پیامبر به اسلام به‌طور آشکار

بعثت پیامبر

اقامت در شعب ابی طالب

۱	۲	۳	۴	۵
بعثت پیامبر	دعوت پیامبر به اسلام به‌طور پنهانی	دعوت پیامبر به اسلام به‌طور آشکار	هجرت گروهی از مسلمانان به حبشه	اقامت در شعب ابی طالب

پاسخ‌ها

نام قدیم این شهر یثرب بود، اما زمانی که پیامبر اکرم (ص) از مکه به مدینه هجرت کردند، نام این شهر به مدینه النبوی یا شهر پیامبر تغییر یافت.

ماجرا را با حضرت علی (ع) در میان گذاشتند و حضرت علی (ع) داوطلب شدند تا برای حفظ جان پیامبر، شب در بستر ایشان بخوابند و ایشان از مکه بیرون بروند و به مدینه سفر کنند.

به سفر پیامبر (ص) از مکه به مدینه هجرت می‌گویند.

سال هجرت پیامبر از مکه به مدینه

ساختن مسجد و سپس تشکیل حکومت اسلامی

عبادت و نماز، مکانی برای آموزش و تربیت، داوری و حل اختلافات، مشورت و تصمیم‌گیری درباره‌ی مسائل مهم در دین اسلام به جنگ برای حفظ دین و دفاع از مسلمانان «جهاد در راه خدا» می‌گویند.

بدر، اُحد و خندق یا احزاب

کافران از مخالفت و جنگ با مسلمانان دست بر نمی‌داشتند. سرانجام، پیامبر با سپاهی عظیم به طرف مکه حرکت کرد. ابوسفیان که سردسته‌ی مخالفان پیامبر در مکه بود.

پیش‌گفتار

نام قدیم شهر مدینه چه بوده است و چگونه پدید آمده است؟

پیامبر (ص) به وسیله‌ی خداوند از سبب قتل خود به دست کافران آگاه شدند، چه کردند؟

هجرت یعنی چه؟

ابتداء تاریخ مسلمانان چیست؟

تسنین کار پیامبر در شهر مدینه چه بود؟

در زمان پیامبر (ص) مسجد محلّ چه اهمیتی بود؟

جهاد در راه خدا به چه معنی است؟

مهم‌ترین جنگ‌هایی که پیامبر در آنها شرکت داشتند را نام ببرید.

چگونه مکه به دست مسلمانان فتح شد؟

مطالعات اجتماعی

با دیدن لشکر نیرومند اسلام فهمید که مقاومت بی‌فایده است و اعلام کرد که مسلمانان شده است. به دلیل مخالفتان دیگر نیز تسلیم شدند و به این ترتیب مسلمانان بدون جنگ و خون‌ریزی، شهر مکه را فتح کردند.

حضرت محمد(ص) وارد خانه‌ی کعبه شدند. بت‌ها شکستند و از آن‌جا بیرون ریختند و دستور دارند که بام کعبه اذان بگویند.

۶۳ سالگی در شهر مدینه

مسجد النبی

۱۰. پس از فتح مکه، حضرت محمد(ص) چه کردند؟

۱۱. پیامبر اسلام(ص) در چه سنی و در کجا رحلت فرمودند؟

۱۲. آرامگاه پیامبر اسلام(ص) در است.

صفحه ۸۷ کتاب پنجم

فَعَالِيَت

۱ دو مسجد مهم مسلمانان جهان را نام ببرید. ۱- مسجد الحرام ۲- مسجد النبی

۲ چند ویژگی اخلاقی پیامبر(ص) را بیان کنید.

۱- خانه، غذا و لباس ایشان ساده بود.

۲- هرگز خود را برتر از دیگران نمی‌دانستند.

۳- نسبت به دوستان و مؤمنان، مهربان و نسبت به کافران و دشمنان، سرسخت بودند.

۴- کودکان را بسیار دوست داشتند.

۵- همیشه با چهره‌ی خندان و اخلاق خوش با مردم روبه‌رو می‌شدند.

صفحه ۹۰ کتاب درسی

متن درس جمهوری عراق را مطالعه کنید و کاربرگه‌ی شماره‌ی (۱۳) را در کلاس انجام دهید.

کاربرگه‌ی شماره‌ی ۱۳: عراق

متن مربوط به جمهوری عراق را بخوانید و با توجه به نقشه و متن، به‌طور گروهی به پرسش‌ها پاسخ دهید.

نقشه‌خوانی

- ۱- کشور عراق به کدام دریا راه دارد؟ خلیج فارس
- ۲- مهم‌ترین بندر عراق چه نام دارد؟ بصره
- ۳- جلگه‌ی بین‌النهرین عراق از آب‌رفت کدام رودها پدید آمده است؟ دجله و فرات
- ۴- دو شهر عراق را که چاه نفت دارند، نام ببرید. کرکوک و موصل
- ۵- شهرهای مقدس و زیارتی عراق را نام ببرید. کربلا، نجف، کاظمین و سامرا

۶- با توجه به نقشه‌ی روبه‌رو، پاسخ دهید.

الف) نام رودها را بنویسید.

دجله و فرات - شط العرب - اروندرود - کارون
ب) کدام رود از داخل ایران به اروندرود می‌ریزد؟
کارون

مطالعات اجتماعی

۷- ایران و عراق در صادرات کدام کالا، شبیه به هم هستند؟ خرما

۸- چرا کشور عراق آثار باستانی زیادی دارد؟

چون در طول هزاران سال، تمدن‌های بسیاری مانند سومر، آکد و آشور، در سرزمین بین‌النهرین (بین دو رود دجله و فرات) در عراق به وجود آمدند و به همین دلیل، در این کشور بناها و آثار باستانی زیادی وجود دارد.

۹- چرا مردم عراق در شرایط سختی زندگی می‌کنند؟

به دلیل جنگ‌های داخلی و حضور گروه‌های خارجی در این کشور

پاسخها

پیشگفتن

- بخت کشور عراق کدام شهر است؟
شهر بغداد
- آرامگاه مقدس امام علی (ع) در کدام شهر واقع قرار دارد؟
نجف
- قبل از ورود به حرم امامان چه کارهایی انجام می‌دهیم؟
۱- غسل زیارت
۲- وضو گرفتن
- حرم چه کسانی در کربلا قرار دارد؟
حرم حضرت امام حسین (ع) و حرم حضرت ابوالفضل (ع)
- پس از شهادت امام حسن (ع) چه کسی به تخت شیعان رسید؟
برادرش امام حسین (ع)
- تدر زمان امامت امام حسین (ع) چه کسی حکومت می‌کرد؟ او چگونه مردی بود؟
یزید پسر معاویه که مردی فاسد و ستمگر بود
- امام حسین (ع) و یارانش در چه تاریخی و در کجا به شهادت رسیدند؟
روز دهم محرم (عاشورا) سال ۶۱ هجری در صحرای کربلا
- امام حسین (ع) درباره‌ی دلیل قیام خود چه فرموده‌اند؟
فرموده‌اند: «من برای زنده نگه داشتن دین اسلام و امر به معروف و نهی از منکر قیام کرده‌ام.»
- واقعه کربلا چه تأثیرات و نتایج داشت؟
۱- خاندان بنی امیه را رسوا کرد و ظلم و فساد آنها را آشکار کرد.
۲- سرمشق خوبی برای قیام بر علیه همه‌ی ظالمان در طول تاریخ شد.

فعالیت

۱ کاربرگی شماره ۱۶ را انجام دهید.
کار برگه شماره ۱۶: جنگ صفین

متن درس را مطالعه کنید و سپس ستون‌های خالی را کامل کنید.

جنگ صفین

سپاه معاویه

سپاه امام علی (ع)

سپاهیان معاویه قرآن‌ها را بر سر نیزه‌ها کردند.
فریاد زدند که ما همه پیرو این کتابیم و نباید با هم
بجنگیم و سپاه حضرت علی (ع) را فریب دادند.

پیروزی سپاهیان امام علی (ع) در جنگ
قطعی شد.

معاویه عمروعاص را که فردی فاسد و حيله‌گر بود
انتخاب کرد.

برخی از سپاهیان امام علی (ع) از جنگ
دست کشیدند و قرار شد نماینده‌ای از
دو سپاه انتخاب کنند.

عمروعاص، ابوموسی اشعری را فریب داد.

برخلاف نظر امام علی (ع) ابوموسی
اشعری را به نمایندگی انتخاب کردند.

عمروعاص زیر قول خود زد و اعلام کرد که معاویه
خلیفه‌ی مسلمانان است.

ابوموسی اشعری برکناری خلافت امام
علی (ع) را اعلام کرد.

گروهی به نام خوارج تشکیل شد.

امام علی (ع) ناچار شد با خوارج بجنگد
و سرانجام آن‌ها را شکست داد.

امام علی (ع) توسط یکی از خوارج به
شهادت رسید.

- ۱- چرا امام حسین (ع) بر علیه حکومت یزید قیام کرد؟
- ۲- ریشه نگاه داشتن دین اسلام و امر به معروف و نهی از منکر.
- ۳- شمار واقعه‌ی عاشورا چه پیامی دریافت کردید، بیان کنید.
- ۴- ظلم و ستم و فساد سکوت نکنیم و امر به معروف و نهی از منکر کنیم.
- ۵- کاربردهای شماره‌ی ۱۴ و ۱۵ را انجام دهید.

کاربردهای شماره ۱۴: خط زمان تاریخ اسلام

با توجه به خط زمان، به سؤال‌های زیر پاسخ دهید.

- ۱- پنج مگه چند سال پس از هجرت پیامبر (ص) از مگه به مدینه اتفاق افتاد؟ ۸ سال
- ۲- واقعه‌ی عاشورا چند سال پس از هجرت پیامبر (ص) از مگه به مدینه اتفاق افتاد؟ ۶۱ سال
- ۳- امام علی (ع) چند سال پس از رحلت پیامبر (ص) به خلافت رسید؟ حساب کنید. ۳۵ سال
- ۴- دو مورد از نوشته‌های زیر را انتخاب کنید و در خانه‌های خالی قرار دهید.

کار برگه شماره ۱۵: شخصیت‌های تاریخ اسلام

هر کلمه را به جمله یا عبارت مربوط به آن وصل کنید.

به جای پیامبر (ص) در بستر خوابید تا ایشان را از حمله دشمنان حفظ کند.

سردسته‌ی مشرکان که با پیامبر (ص) مخالفت می‌کرد.

فردی حيله‌گر که در جنگ صفین میان سپاهیان امام علی (ع) تفرقه انداخت.

لقب حضرت محمد (ص) در کودکی و نوجوانی

حکومت بنی‌امیه را تأسیس کرد.

برادر امام حسین (ع) که در واقعه‌ی عاشورا به یاری ایشان شتافت.

اولین زنی که دعوت پیام اسلام (ص) را پذیرفت و مسلمان شد.

عمرو عاص

امین

حضرت خدیجه (س)

امام علی (ع)

معاویه

حضرت ابوالفضل (ع)

امام حسن (ع)

حضرت فاطمه (س)

ابوسفیان

پاسخها

پیشینه

(۱) خلفای بنی امیه قوانین و عدالت اسلامی را رعایت نمی کردند.

چرا قیام‌های زیادی علیه بنی‌امیه صورت گرفت؟

(۲) امامان را به شهادت می‌رساندند.

(۳) نژاد عرب را برتر از بقیه‌ی نژادها می‌دانستند.

خاندان بنی‌عباس

کدام خاندان از گروه‌های ناراضی خلفای بنی‌امیه بودند؟

بنی‌عباس با تبلیغات زیاد طرف‌دارانی در میان ایرانیان پیدا کرده بودند. آن‌ها می‌گفتند که می‌خواهند با ظلم و ستم مبارزه کنند و انتقام خون امام حسین (ع) و بارانش را بگیرند.

خاندان بنی‌عباس چگونه توانستند در میان ایرانیان طرف‌دارانی پیدا کنند؟

یکی از ایرانیانی بود که فرماندهی گروه‌های ناراضی را به عهده داشت و در چند جنگ، سپاهیان بنی‌امیه را شکست داد و به این ترتیب خاندان بنی‌عباس به حکومت رسیدند.

ایسلم خراسانی که بود و چه کرد؟

چون شیوه‌ی درست کشورداری را نمی‌دانستند به همین دلیل وزیران خود را از میان ایرانیان انتخاب می‌کردند تا بتوانند بر قلمرو پهن‌اورشان حکومت کنند.

چرا بنی‌عباس اغلب وزیران خود را از میان ایرانیان انتخاب می‌کردند؟

(۱) طاهریان؛ (۲) صفاریان؛ (۳) سامانیان؛ (۴) آل بویه؛ (۵) علویان

حکومت‌های ایرانی در دوره‌ی خلافت عباسیان را نام ببرید.

مطالعات اجتماعی

۷. کدام حکومت‌های ایرانی به عمران و آبادانی،
علاقه‌ی زیادی داشتند و از کشاورزان حمایت
می‌کردند؟

۸. دشمن خلیفه‌ی عباسی بودند. آل بویه

۹. و پیرو مذهب شیعه
بودند. علویان - آل بویه

۱۰. برخی از حکومت‌های ایرانی مانند

و به زبان فارسی اهمیت
زیادی می‌دادند. سامانیان - صفاریان

۱۱. بیمارستان مهمی در بغداد
تأسیس کردند و به آموزش علم طب پرداختند. فرمانروایان آل بویه

۱۲. ابوعلی سینا دانشمند بزرگ ایرانی، وزیر
یکی از شاهزادگان بود. آل بویه

۱۳. در زمان مراکز علمی شیعه
گسترش یافت. آل بویه

۱۴. با ورود عرب‌های مسلمان به ایران،
حکومت منقرض شد. ساسانیان

۱۵. مرکز اصلی حکومت بنی عباس در
بود. بغداد

۱۶. رودکی شاعر معروف دوره‌ی
بود. سامانیان

صفحه ۱۰۱ کتاب درسی

چرا ایرانیان بنی عباس را به قدرت رساندند؟ چرا مردم از حکومت بنی عباس ناراضی شدند؟
 بی آن‌ها می گفتند که می خواهند با ظلم و ستم مبارزه کنند و انتقام خون امام حسین (ع) و یارانش را

بسی از متنی، خاندان بنی عباس هم ستمگری را آغاز کردند و به دستورات اسلام توجهی نداشتند. در
 دوره نیز امامان شیعه و پیروان آن‌ها را مورد اذیت و آزار قرار دادند.

چرا هنر و زبان فارسی در دوره‌ی حکومت‌های ایرانی رونق پیدا کرد؟

برخی از حکومت‌های ایرانی مانند سامانیان و صفاریان، به زبان فارسی اهمیت زیادی می دادند و
 شاعران و نویسندگان را تشویق می کردند.

پرسش‌های متن

ترکان مردمی بودند که در نواحی شمال شرقی ایران زندگی می‌کردند. آن‌ها زندگی قبیله‌ای داشتند و اصلی‌شان، دامداری بود.

۱. ترکان در کدام قسمت ایرانی زندگی می‌کردند؟ کار اصلی‌شان چه بود؟

غزنویان، سلجوقیان و خوارزمشاهیان

۲. ترکان کدام سلسله‌ها را تشکیل دادند؟ آن‌ها را نام ببرید.

لشکرکشی به هند بود. او چند بار به آن سرزمین لشکر کشید، در آنجا بت‌خانه‌ها را خراب کرد و گنج‌های فراوانی را به غارت برد و بعد به ایران بازگشت.

۳. یکی از کارهای مهم سلطان محمود غزنوی چه بود؟

از شرق تا ماوراءالنهر و از غرب تا دریای مدیترانه

۴. در زمان سلطان ملک‌شاه سلجوقی، قلمرو سلجوقیان تا کجا گسترش یافت؟

چون آن‌ها از اقوام بیابان‌گرد بودند و از کشورداری اطلاع چندانی نداشتند و می‌دانستند که برای اداره‌ی سرزمین پهناور ایران و جمعیت زیاد آن، باید از افرادی آشنا با کشورداری استفاده کنند.

۵. چرا حاکمان ترک تبار وزیران ایرانی را برای اداره‌ی کشور خود انتخاب می‌کردند؟

به همین دلیل، آن‌ها وزیران باهوش و خردمند ایرانی را انتخاب می‌کردند.

۶. مدارس نظامیه در کدام دوره و به دستور چه کسی ساخته شد؟

در دوره‌ی سلجوقیان به دستور خواجه نظام‌الملک

حکومت خوارزمشاهیان چگونه تشکیل شد؟

پس از مرگ سلطان ملکشاه سلجوقی، بین جانشینان او اختلاف افتاد و حکومت سلجوقی، ضعیف شد. سرانجام یکی از فرمانروایان منطقه‌ی خوارزم، آخرین سلطان سلجوقی را شکست داد و حکومت خوارزمشاهیان را تشکیل داد.

در زمان سلطان محمد خوارزمشاه قلمرو ایران چه تغییری کرد؟

قلمرو ایران از سمت شرق گسترش یافت و کشور ما با مغول‌ها همسایه شد.

در زمان حکومت‌های ترکان شغل بیش‌تر مردم چه بود؟

کشاورزی و دام‌پروری

در دوره‌ی سلسله‌های ترک چه شغل‌هایی در شهرهای بزرگ ایران رواج داشت؟

سفالگری، آهنگری، بافندگی، تجارت و بازرگانی با سرزمین‌های دیگر

مشهورترین فرمانروای غزنوی،

سلطان محمود غزنوی

پس از سلطان محمود، پسرش

سلطان مسعود

پایتخت سلطان ملکشاه، شهر

اصفهان بود.

خواجه نظام‌الملک یکی از وزیران مشهور بود.

سلجوقیان

خواجه نظام‌الملک توسی به فرمان به قتل رسید.

سلطان سلجوقی

از جمله شاعران ایرانی معروف دوره‌ی

ابوالقاسم فردوسی

است که اثر معروف او نام دارد.

شاهنامه

حکومت خوارزمشاهیان با

به حمله‌ی مغول

ایران برچیده شد.

سلسله‌ی سلجوقیان را

تاسیس

کرد

طغرل

فعالیت

۱) باتوجه به خط زمان، سه حکومت ترک‌تبار را نام ببرید و بگویید دوره‌ی حکومت کدامیک طولانی‌تر بوده است. ۱- غزنویان ۲- سلجوقیان ۳- خوارزمشاهیان؛ دوره‌ی حکومت غزنویان طولانی‌تر بوده است.

۲) چگونه برخی از ترکان در ایران به قدرت رسیدند و حکومت تشکیل دادند؟

با استفاده از استعدادهای و توانایی‌های خود به دربار پادشاهان نفوذ کردند و به مقامات مهمی چون فرماندهی سپاه رسیدند. آن‌ها پس از مدتی موفق شدند سلسله‌های غزنویان، سلجوقیان و خوارزمشاهیان را تشکیل دهند.

۳) متن درس را مطالعه کنید؛ کدامیک از سه حکومت غزنویان، سلجوقیان و خوارزمشاهیان، اهمیت

بیش‌تری دارند؟ چرا؟

سلجوقیان؛ چون حاکمان این دوره برای اداره‌ی کشور از وزیران باهوش و خردمند ایرانی استفاده کردند. زبان و ادب فارسی در این دوره مورد توجه قرار گرفت. مدارس نظامیه و هم‌چنین مساجد، برج‌ها، مناره‌ها و کاروان‌سراهای باشکوهی در این دوره بنا شدند.

۴) در زمان حکومت سلسله‌های ترک‌تبار، ایرانیان چه نقشی در اداره‌ی امور کشور داشتند؟ چرا؟

برای اداره‌ی سرزمین پهناور ایران و جمعیت زیاد آن، از وزیران ایرانی استفاده می‌کردند چون حاکمان ترک‌تبار از کشورداری اطلاع چندانی نداشتند و وزیران باهوش و خردمند ایرانی را برای اداره‌ی کشور انتخاب می‌کردند.

پاسخها

در شرق ایران و شمال چین سرزمین مغولستان وجود داشت.

سرزمینی با آب و هوای سرد و خشک بود و قبایل مغول با کمبود غذا روبه‌رو بودند. آن‌ها قبایل بیابان‌گرد بودند و زندگی خود را بیش‌تر از راه غارت کاروان‌ها یا هجوم به سرزمین‌های دیگر می‌گذراندند.

چنگیزخان

مردی بسیار بی‌رحم و خشن

او ابتدا به چین حمله کرد، اموال مردم را غارت کرد و ساکنان شهرها را کشت.

چنگیزخان چند نفر بازرگان را برای تجارت به ایران فرستاد، وقتی بازرگانان به شهر اُترا رسیدند، غایر خان، حاکم آن شهر، آن‌ها را دستگیر کرد و به سلطان محمد خوارزمشاه خبر داد که این افراد برای جاسوسی آمده‌اند و بهتر است کشته شوند. سلطان محمد نیز سخنان حاکم را پذیرفت و حاکم شهر پس از کشتن بازرگانان، اموال آنان را تصاحب کرد. چنگیزخان پس از شنیدن این خبر خواست که غایر خان را به او تحویل دهند، اما سلطان محمد از این کار خودداری کرد و چنگیزخان به این بهانه به ایران حمله کرد.

پرسش‌ها

سرزمین مغولستان در زمان خوارزمشاهیان

کجا قرار داشت؟

مغولستان چگونه سرزمینی بود؟ مردم آن

بگونه زندگی می‌کردند؟

بر زمان سلطان محمد خوارزمشاه، چه کسی

دکم مغولستان بود؟

چنگیزخان چگونه مردی بود؟

چنگیزخان ابتدا به کدام کشور حمله کرد

و چه کرد؟

چرا چنگیزخان به ایران حمله کرد؟ توضیح

بده

سلطان محمد به جای ایستادگی در برابر دشمن پا به فرار گذاشت. به این ترتیب مغول‌ها وارد ایران شدند. بعد از حمله به ایران، به بغداد نیز لشکر کشید و آخرین خلیفه‌ی عباسی را به قتل رساند و به این ترتیب حکومت عباسیان را برانداخت.

تیمور فرماندهی بی‌رحم بود که حدود ۱۶۰ سال پس از حمله‌ی چنگیز، توانست به تدریج بر ماوراءالنهر حاکم شود او ادعا می‌کرد که از بستگان چنگیز است.

حکومت‌های محلی ایران از بین رفتند و دوباره بیشتر شهرها و روستاهای کشور ما ویران شدند. تیمور چندبار به ایران هجوم آورد و سراسر ایران و کشورهای اطراف را ویران کرد.

۷. هنگام حمله‌ی مغولان به ایران، سلطان محمد خوارزمشاهی چه کرد؟

۸. هلاکوخان چگونه حکومت عباسیان را برانداخت؟

۹. تیمور که بود و چه کرد؟

۱۰. در پی حمله‌ی تیمور و سپاهیان‌ش به ایران، چه اتفاقی افتاد؟

۱۱. حاکم شهر اُترا در زمان حکومت سلطان محمد خوارزمشاه بود.

غایرخان

۱۲. چهل سال بعد از حمله‌ی چنگیز، نوه‌ی چنگیز به ایران حمله کرد.

هلاکوخان

۱۳. از جمله کسانی که در مقابل مغول‌ها ایستادگی کرد، پسر بود.

سلطان جلال الدین خوارزمشاه - سلطان محمد

۱۴. هلاکوخان پس از فتح ایران، را پایتخت خود قرار داد و حکومتی را تأسیس کرد که به حکومت شهرت یافت.

مراغه

ایلخانان

چرا مغول‌ها به ایران حمله کردند؟ چند دلیل بیاورید.

مغول‌ها مردمی بیابان‌گرد بودند و قبایل آن‌ها با کمبود غذا روبه‌رو بودند.

آن‌ها بیش‌تر از راه غارت کاروان‌ها یا هجوم به سرزمین‌های دیگر زندگی خود را می‌گذراندند.

تیمورخان به بهانه‌ی کشته شدن بازرگانان خود توسط غایر خان به ایران حمله کرد.

آن‌ها به دنبال کشورگشایی برای خود بودند.

به نظر شما، اگر ماجرای شهر آترار رخ نمی‌داد، باز هم مغول‌ها به ایران حمله می‌کردند؟ چرا؟ بله، چون

مغول‌ها مردمی بیابان‌گرد بودند که به دنبال کشورگشایی بودند و از راه غارت کاروان‌ها و حمله به سرزمین‌های

دیگر زندگی خود را می‌گذراندند.

حمله‌های چنگیز و تیمور چه پیامدهایی (نتایجی) برای ایران داشت؟ توضیح دهید.

بسیاری از مردم به قتل رسیدند و اموال آن‌ها غارت شد.

بسیاری از کتاب‌خانه‌ها و آثار هنری از بین رفتند.

کوستهای محلی ایران از بین رفتند.

بسیاری از شهرها و روستاهای ایران ویران شدند.

پرسش‌های من

پاسخ

آن‌ها پس از آشنایی با مردم ایران، تحت تأثیر عبادت و آداب و رسوم ایرانیان قرار گرفتند و به تدریج به دین اسلام روی آوردند و مسلمان شدند و همچنین سعی کردند از خشونت و ویرانگری پدرانشان فاصله بگیرند و عمران و آبادی در ایران را تشویق کنند.

آن‌ها سعی می‌کردند مغولان را راهنمایی و هدایت کنند و راه و رسم کشورداری را به آن‌ها بیاموزند.

خواجه رشیدالدین فضل‌الله همدانی بود که چندین کتاب علمی نوشت و به دستور او بناهای زیادی چون مسجد مدرسه و بیمارستان ساخته شد.

از مشاوران هلاکو بود که سعی می‌کرد عادت‌های زشت مغول‌ها از جمله وحشی‌گری‌هایشان را تغییر دهد و او ریاضی‌دان و ستاره‌شناس بزرگی بود و به همت او رصدخانه‌ی مراغه تأسیس شد.

مردم ایران به تدریج، ویرانه‌ها را به شهرهای آباد و پررونق تبدیل کردند و شهرنشینی را در ایران گسترش دادند و در این شهرها بناهای متعدد چون مساجد، کاروانسراها، حمام‌ها، برج‌ها و ... ساخته شد.

۱. جانشینان چنگیز، هلاکو و تیمور چه کردند؟

۲. وزیران ایرانی با مغولان چگونه رفتار می‌کردند؟

۳. وزیر دانشمند دوره‌ی ایلخانان که بود و چه کرد؟

۴. خواجه نصیرالدین که بود و چه کرد؟

۵. در زمان جانشینان چنگیز، هلاکو و تیمور مردم ایران چه کردند؟

شاهرخ پسر تیمور بود که بر خلاف پدر خود مردی نیکوکار بود و سعی می‌کرد هر جا را که پدرش ویران کرده، آباد کند. او دستور داد مدارس و کتابخانه‌های متعددی در ایران بسازند.

در مشهد و به همت گوهرشاد، همسر شاهرخ

عطار نیشابوری، مولوی، سعدی و حافظ

ایلخانان

شهری که بود و چه کرد؟

سعد گوهرشاد در کجا و به همت چه

کتاب ساخته شد؟

یکی از بزرگ ایرانی را که در دوره‌های

تیموری زندگی می‌کردند، نام ببرید.

ارباب رشیدالدین فضل‌الله همدانی از

ایران دانشمند دوره‌ی _____ بود.

صفحه ۱۱۱ کتاب درسی

ایرانیان چه تأییراتی بر جانشینان چنگیز و تیمور گذاشتند؟ توضیح دهید.

چگونه می‌کردند مغولان را راهنمایی و هدایت کنند و راه و رسم کشورداری را به آن‌ها بیاموزند.

به تصویر سکه‌های دوره‌ی ایلخانان در صفحه‌ی ۱۰۰ کتاب درسی توجه کنید. کلمه‌های «الله و محمد» که

بر این سکه‌ها نقش بسته است، نشان دهنده‌ی چیست؟

نشان دهنده‌ی این است که مغولان به دین اسلام روی آورده و مسلمان شده‌اند.